

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 6 Sayı: 25 Volume: 6 Issue: 25

-Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU Armağanı-

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ANADOLU'DA SELÇUKLU DÖNEMİNDE NİĞDE VE KAYSERİ ÇEVRESİNDE BULUNAN TAÇKAPILAR ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

SOME IDEAS ON PORTALS LOCATED IN SURROUNDINGS OF NİĞDE AND KAYSERİ IN THE ANATOLIAN SELJUK PERIOD*

Mustafa Kemal ŞAHİN**

Öz

Anadolu'da Selçuklu döneminin yoğun yapılaşma örneklerinin görüldüğü merkezlerin başında Niğde ve Kayseri gelmektedir. Buradaki değişik yapıların taçkapılarının mukarnas kavsara kısmında yer alan figür örnekleri taçkapıları daha da önemli hale getiriyor. Bunun yanı sıra bezeme özellikleri ile de Niğde ve Kayseri yapıları arasında birliktelik sağlanmakla birlikte, bir anlamda yeni bir ekolün belirleyicileri durumdadırlar.

Anahtar Sözcükler: Taçkapı, figür, bezeme.

Abstract

Niğde and Kayseri are foremost important centers where intensive construction examples of Seljuk age are seen. Figures on different works and on the muqarnas kavsara part of the crown doors make them more important. Furthermore, though they unite Niğde and Kayseri buildings with their decorative features, they are in a sense, characteristics of a new Art-school.

Keywords: Portal, figure, ornamentation.

Anadolu'da Selçuklu döneminde taçkapılar üzerine kuşkusuz çoğu çalışmalar bulunuyor. Ayrıntılarına indikçe güzelleşen, bir anlamda Selçuklu sanatının inceliklerini yansıtan; yapıların tasarım, bezemeleri ile sanatçıları arasında ilinti kurmamızı sağlayan yönler üzerinde düşünüp bazı değerlendirmeler yapılabilir mi? sorusuna yanıt bulmak amacıyla söz konusu çalışma gerçekleştirildi ve bazıları ilk kez olmak üzere saptamalar yapılmaya çalışıldı.

* Söz konusu çalışma; bir kısmı XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur. Basımdaki yer darlığı nedeniyle birkaç örnekle konu sınırlandırılarak yayımlanmıştır. "Anadolu'da Selçuklu Döneminde Niğde ve Kayseri Çevresinde Bulunan Taçkapılar Üzerine Bazı Düşünceler-I", XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, 14-16 Ekim 2009, Yay. Haz. K. Pektaş-S. Cirtil- S.Ö. Cirtil- G.K. Öztaşkın- H. Özdemir- E. Aktuğ- R. Uykur, Pamukkale Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Yay., İstanbul, 2011, s.569-581. Fakat basımda metindeki eksiklikler ve yeni bulgular nedeniyle çalışma tümüyle burada yeniden ele alınmıştır.

** Yrd. Doç. Dr. Mustafa Kemal Şahin, Adnan Menderes Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi- AYDIN mksahin@adu.edu.tr

Niğde Alaeddin Camisi doğu taçkapısı (620/1223), Niğde Hüdavent Hatun Kümbeti (712/1312-13), Kayseri Çifte Medrese Şifaiye (602/1205-6), Kayseri Kölük Camisi (607/1210-11), Kayseri- Sivas yolunda Tuzhisarı Sultan Hanı (1230-1236) kapalı bölüm, Kayseri Mahperi (Hunad) Hatun Camisi batı ve doğu (635/1237-38), Kayseri Çifte Kümbet (645/1247-48), Kayseri Hacı Kılıç Medresesi (647/1249-50), Kayseri Sahabiye Medresesi (666/1267-68), Kayseri Döner Kümbet (XIII. Yüzyılın sonu- XIV. Yüzyılın başları), Kayseri Ali Cafer Kümbeti (XIV. Yüzyılın ikinci çeyreği) ve Kayseri Alaca Kümbet (XIII. Yüzyılın sonları) taçkapılarının mukarnas kavsara kısmında görülen figürlü bezemeler incelenmiştir (Şek.1a,1b,1c,1d). Bunun yanı sıra konuya bütünlük sağlamak amacıyla taçkapıların, özellikle geometrik bezemeleri de ayrıntılı olarak ele alınmış, benzerlikleri üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Ayrıca yine ilintilerin sağlanması düşüncesiyle çörtten uygulamalarının birlikteliğine de değinilmiştir (*Sempozyumda, sunum sonrası Sayın Prof. Dr. Hakkı Acun tarafından yapılan değerlendirme de bu geleneğin Osmanlı dönemi mukarnas kavsaralı taçkapılarda da sürdüğü ve kendilerinin bu yönde çalışmalarının devam ettiğini ifade etmişlerdir. Kendisine katkı ve değerlendirmeleri nedeniyle teşekkür ediyorum*).

NİĞDE ALAEDDİN (Zeynettın Beşarebey) CAMİSİ

Alaeddin Tepesi'nde, İç Kale'nin güney tarafında yer alır. Doğü taçkapısı üzerindeki yazıtına göre 620/1223 yılında I. Alaeddin Keykubad dönemi içerisinde Emir-i Ahur Abdullah oğlu Zeyneddin Beşare Bey (Zeyneddin Beşare Bey, I. İzzeddin Keykavus (607/1211-12-616/1219-20) ve I. Alaeddin Keykubat (616/1219-20-635/1237-38) dönemlerinde Niğde emiridir. Beyler Hareketi sonucunda, 4 Cemaziyelevvel 620/ 5 Haziran 1223 tarihinde öldürülmüştür. Halil Edhem, 1936: 10.; İbni Bibi, 1941: 108.; Safran, 1988: 97-103.; Turan, 1993: 341-342.; İbni Bibi, 1996: 283-292.; Koca, 1997: 22-24. Yılmaz, 1999: 285-292.; Arık, 1999: 69., 68.dpn). Caminin yazıtında 620/1223 yılının geçmesi ve mermer yazıtın farklı renkte eklenti göstermesi bu olayla ilgili olmalıdır) tarafından yaptırıldığı belirtiliyor.

Boyuna düzenlemeli/derinlemesine planlı mihrap duvarına dik üç sahnıdır. Doğü ve kuzey cephelerindeki taçkapılardan asıl olanı doğü yönündedir. Kuzey taçkapısı hünkar mahfiline geçişi sağlamaktadır (Dilaver, 1970: 37.; Şahin, 2004: 72.). Güney cephede iki, doğü-batı ve kuzey yönlerinde birer olmak üzere pencere açıklıklarına yer verilmiştir. Minare ise kuzeydoğü köşededir. Mihrap duvarı önünde mihrap duvarına paralel yan yana üç kubbe uygulaması dışında orta açıklık uygulaması ile farklı ve önemli bir plan özelliğini yansıtır (Divriği Kale Camisi 576/1180-81, Niğde Alaeddin Camisi 620/1223, Amasya Burmalı Minare (Pervane Bey) Camisi 640/1242-43 ve Amasya Gök Medrese (Torumtay) Camisi 665/1266-67 bu dönem içerisinde önemli örneklerdir. Örneklerin tümü boyuna/derinlemesine planlı ve mihrap duvarına dik üç sahnıdır. Divriği Kale Camisinde yan sahnınların üzeri ardı ardına dörder kubbe, Niğde Alaeddin Camisinde mihrap duvarına paralel üç kubbe, Amasya Burmalı Minare (Pervane Bey) Camisinde orta sahnında ardı ardına üç kubbe ve Amasya Gökmedrese Camisinde ise daha önceki örneklerin kubbe düzenlemesinin birleşmiş olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla Niğde Alaeddin Camisi bu yönden ayrı bir önem taşıyor ve Anadolu Selçuklu mimarisinin belirli kurallara ve gelişim çizgisine bağlı olduğunu kanıtlayıcılarından.).

Caminin yapımında sarımsak gri renkli granit (Halil Edhem, 1936: 10.; Güney, 1994: 227) kesme taş ile yer yer kül rengi taşlar kullanılmıştır. Minare ise sarı ve gri taşların düzenlenmesiyle biçimlendirilmiştir.

Taçkapıda; dış çerçevenin en dış sınırını ince kavisli düz bir silme oluşturmaktadır. İkinci kademelenmenin iç kenarında yarım yıldız şeklinde oyulmuş girintileri ince yivlerden meydana gelen bir kuşak izler. Girintiler arası köşeli dilimler halinde, bağımsız üçgen şekillerini anımsatır. Yarım dairesel şekilli girintiler üçüncü bordürü oluşturmakta, ana bordür sekiz kollu yıldız biçimindedir. Bu geniş bordürün üst ortasına rastlayan kısmında küçük bir kuş kabartması vardır (Gündoğdu,1979: 191.; Ekiz, 1998: 32). Kuş figürü cepheden betimlenmiş ve kısmen harap olmuş durumdadır. Devamında iç kenarda üçgen ve köşeli girintilerin dönüşümlü sıralandığı kuşak yer alır. Sütunceden sonra onu içerlek bir alınlık izler (Ünal, 1982: 30-31.; Tunçer, 1997(a): 117). Kemer köşeliklerinde iki yıldız rozet bezemeye katkıda bulunur.

Sivri kemer (Yavuz, 1983: 493) dört farklı bezeme özelliğindedir. Birincisi iki örgülü geçme, üçüncüsü üç örgülü iken ikincisi ve dördüncüsü iki şeritli geçme biçimindedir (Ögel, 1987: 14). Kemerin altında ve kavsaranın üst kısmında yatay dikdörtgen levhadan oluşan yazıt kartuş biçimiyle sınırlanmakta, mermer üzerine üç satır halinde 620/1223 yılında Emir Zeynettin Beşare Bey tarafından yaptırıldı biçiminde çevirebileceğimiz ifade geçiyor. Yazıtın altında kavsara kemeri köşeliklerinde Mahmut oğlu Sıddık ve Gazi'nin adlarını veren sanatçı yazıtı (Bayburtluoğlu, 1993: 92-94) ve bunun iki yanında da örgülü saçlarıyla kadın olduğu izlenimi veren iki insan figürü taçkapıyı daha da önemli bir hale getiriyor (A. Gabriel'in kadın başı figürlerinin arslan başı şeklinde olduğunu belirtmektedir. Gabriel, 1962: 29. Oysa burada örgülü saçlarıyla kadın olduğu anlaşılabilen insan figürlerinin ayı ve güneşi sembolize ettiği açıklanmaktadır. Öney, 1966(a): 175-180.; Süslü, 1989: 112). Düğümlü geçmelerden oluşan kavsara kemeri köşeliklerinde taş üzerine yapılan delikleme tekniği ile işlenen iki kabarıya ilk kez burada rastlanılmaktadır (Ünal, 1982: 44, 81-82.; Ögel, 1987: 15). Taçkapıda mukarnas örgü yedi sıralıdır. Fakat sıralanıştaki düzensizlik dikkati çekmektedir. Mukarnasın ilk sırasında iç köşelerdeki taşların açıları farklıdır (Ögel, 1987: 15.; Tunçer, 1997(b): 117.; Durukan, 2002:272). Alt sırada, üç bingiyeye oturan mukarnas kuruluşu altı sıra devam ederek son bulmaktadır. İkinci ve dördüncü sırada sıklaşma görülürken, üçüncü ve beşinci sıralarda irileşme, seyrekleşme ile birlikte beşinci sırada olduğu gibi yarım bırakılmışlık görülür. İlk iki sırada da mukarnas yuvalarının arasındaki dairesel rozetler farklı bir özellik yansıtmaktadır (Tunçer, 1997 (b):118). Kavsarada ışık-gölge etkisiyle mukarnas dizilişinde **serpuşlu, uzun saç örgülü bir genç kız silueti** ortaya çıkmaktadır (Tunçer,1997 (b): 113-126.; Özkarcı, 2001., 39-40) (Şek.2, Res.1) (*Çizimlerdeki yardımlarından dolayı Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Muzaffer Yılmaz'a teşekkür ederim*). Basık kapı kemerinin üzerinin bezeli olduğu ve kemer köşeliklerinin süslenmiş olması, kilit taşı genel uygulamadan farklı olarak dar ensiz tutulması farklı yönlerden diğeridir (Tunçer,1997 (b): 117-118).

Kuzey cephesinde hünkar mahfiline açıldığı belirtilen (Dilaver, 1970: 15.; Özkarcı, 2001: 41) ikinci taçkapı yer alır. Bu cephede dikkati çeken yönlerden birisi de stilize arslan başı şeklinde yapılmış olan çörtlenlerdir. Çörtlenlerdeki arslan figürleri iki tane olup, sivri kulaklı, hafif taşkın biçiminde yüzleri, şişkin sarkın yanaklı, badem gözlü ve düz yassı burunludurlar. Orta kısımları suyun akması için deliktir (Öney, 1966 (a): 46.; Öney, 1971(a): 8.; Gündoğdu, 1979: 192).

Mihrabın solundaki kubbeli bölümün güney trompuna yakın yerde iki satır halinde; Mahmud oğlu Sıddık ve Gazi'nin adları yazılıdır. Aydınlık fenerinin bulunduğu mekanda batı kemeri üstündeki duvar yüzeyinde bulunan üç satırlık yazıtta; Mahmud oğlu Sıddık adı ikinci kez geçmektedir.

Sanatçı yazıtlarının farklı yerlerde bulunması ve iki kişiye ait olması camide yapım aşamaları olabileceği düşüncesini akla getiriyor. Orta açıklık uygulamasının batı kemeri üzerinde sadece Üstad Sıddık'ın adının geçmesi sorumluluğun daha çok bu kişide toplandığı düşüncesini güçlendirmektedir. Z. Bayburtluoğlu'nun belirttiği gibi birisinin tasarımcı diğerinin bezemeci olabileceği de akla geliyor. Genelde bu iki kişinin "kardeş" olarak kabul edilmesine karşın bunu kanıtlayabilecek ifade geçmiyor (Bayburtluoğlu, 1993: 93). Z. Sönmez, Kayseri ve Niğdeli olabileceği varsayımında bulunuyor. Orta açıklık uygulamasının daha çok Kayseri yapılarında görülmesi nedeniyle Kayseri olasılığının ağır bastığı düşüncesindedir (Sönmez, 1989: 239). Buna yakın bir görüş A. Ödekan ve O.C. Tunçer tarafından ileri sürülmektedir. Her iki araştırmacı da Türkmen olabileceği düşüncesini belirtiyorlar (Ödekan, 1977: , 83, 84.; Tunçer, 2001: 364).

NİĞDE HÜDAVENT HATUN KÜMBETİ

Taçkapıda mukarnaslar altında bulunan ve üç satır halinde düzenlenen yazıttan türbenin 712/1312-13 yılında IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ın kızı Hüdavent Hatun tarafından yaptırıldığını öğreniyoruz. "Rükneddin" Kılıç Arslan'ın lakabıdır ve Hüdavent Hatun'un babası Gıyaseddin Keyhüsrev'in oğlu IV. Rükneddin Kılıç Arslan'dır. Hüdavent Hatun'un türbede

bulunan sandukası üzerindeki yazıtından 31 Mart 1332 tarihinde vefat ettiği anlaşılıyor (Önkal,1996: 180, 182.; Özkarcı, 2001: 122, 174.; Tunçer, 2000: 147). Cenazeliği/mumyalığı bulunmayan, mukarnaslı bir konsolla sonuçlandırılmış sekiz kenarlı bir kaide üzerinde sekizgen bir gövde halinde yükselmekte ve üstte on altı kenarlı bir kasnağa çevrilerek yine sekizgen bir külahla örtülmektedir. Güneydoğu, güneybatı ile kuzey yöne birer pencere yerleştirilmiştir. Üçgen boşluklara kabartmalı hayvan figürleri işlenmiş, gövde üst kesiminde taçkapının kapandığı yer dışında on dört yüzde birer sivri kemer yer alıyor.

Doğu yönünde bulunan taçkapı mermerden yapılmış, yedi sıralı mukarnas dizisinden oluşuyor. Mukarnasların en alt sırası Bursa kemerli sağır nişler halinde bırakılarak, içlerine palmet, rumi ve kıvrık dallardan oluşan bitkisel motifler işlenmiştir. Sabahın erken saatlerinde güneş doğudan güneye doğru hareket ederken, kavsarada oluşan ışık- gölge oyunuyla üstten ikinci ve üçüncü mukarnas dizilerinde **insan başına benzer siluet ortaya çıkmaktadır. Başlığı, çekik gözleri, bıyıkları ve sakalı ile bir erkek başı tasvir edilmiştir. Bunun altında ise bir hayvan başı figürü yer alıyor. İri gözleri ve sivri gagası belirlenebiliyor** (Şek.3/a, 3/b, Res.2). Niğde Alaeddin Camisinin doğu taçkapısında olduğu gibi, burada da mukarnasların bu özelliğe göre işlendiği anlaşılmaktadır (Özkarcı, 2001: 127). Alt başlığı sade fakat üstteki mukarnaslı ve iri tutulan sütuncelerin yüzleri de geometrik bezelidir. İki yanda yarım daire biçimli mihrabiye yer alıyor. Az çıkıntılı özengileri, basık mermer kemer örter. Bunu üstte palmetlerle süslü bir sıra ve devamında yazıt yer bulunuyor.

Kümbet daha çok önemini zengin figürlü bezemelerinden alıyor. Pencereler ince silmelerle dikdörtgen çerçeveler içine alınmış ve bu çerçeve ile kemer kavsi arasında kalan yüzeylere çifter çifter dolgun kabartma ile sirenler ve arslan figürleri işlenmiştir. Doğuya rastlayan ikisi dışındaki on dört kenarın her birinde sivri kemerli alınlıklar yer almakta, bu alınlıklar ve kemer köşeliklerindeki rumiler, insan ve hayvan figürleri ile doldurulup bezenmiştir. Kasnağın batı kenarındaki alınlıkta yer alan kartal figürünün iki yanındaki kenarların alınlıklarında, taçkapının sağındaki sütuncenin başlığında, taçkapı nişinin solundaki mihrabiye üstünde çift başlı kartalın boyunları arasında, rumiler ve arabeskler içinde insan başları ve bütün insan kabartması bulunuyor. Güneybatı penceresinin üstünde, karşılıklı ve dikey yerleştirilmiş iki arslan kabartması var. Gövdeleri yandan başları cepheden verilmiş bu tasvirler başları ve ayakları kırılmak suretiyle tahrip olmuşlar. On altı kenarlı kasnakta çift başlı kartal figürü ile birlikte, ona bitişik soldaki kenarın altında, alçak kabartma iki arslan görülüyor. Kümbetin güneydoğu kenarı ile kuzey kenarındaki pencereler üzerinde dolgun kabartma ile verilmiş sirenler dikkati çekiyor. Kasnağın batı kenarındaki alınlıkta, etrafını rumilerin çevrelediği çift başlı kartal bulunuyor. Boyunları arasına bir de insan başı yerleştirilmiş kartalın kanatlarının uçları ağızlarını açmış ejder başları olarak betimlenmiş. Mihrabiye üst kısmındaki panolar, simetrik rumi ve palmetlerden oluşan bitkisel motiflerle işlenmiştir. Sol taraftaki alanda, bitkisel süslemenin içine ustalıkla gizlenmiş eğri kesim tekniğinde işlenen iki insan figürü var. Baş cepheden ve gövdeye göre oldukça büyük, gövde hafif köşeli, bacaklar yandan iki tarafı açık şekilde işlenmiş. Önde kavuşturduğu elinde sivri bir alet, olasılıkla bıçak tutmaktadır. Gözler nokta gibi, ağız çizgi halinde hafif açık belirtilmiş. Bu figürün altında boylu boyunca uzanmış ölü durumda başka bir figür bulunuyor. Üstteki figürün aksine vücudu, bir kefeneye veya kundağa sarılı vaziyette işlenmiştir. Küçük bir baş veya yuvarlak gövde, boyunsuz şekilde birbirine bağlanmıştır (Öney, 1967: 143-167.; Gündoğdu, 1979: 336-342.; Gierlichs, 1996: 10, 43, 50.; Önkal, 1996: 176-178.; Özkarcı, 2001: 125-132). Güney yüzde üçlü niş düzenlemesinden oluşan mihrap bulunuyor.

KAYSERİ ÇİFTE MEDRESE

Hacı İkiz Mahallesinde, Afgunu ve Sahabiye medreselerinin yakınında, Şifaiye ve Gıyasiye adında iki ayrı medreseden oluşuyor. Şifaiye medresesinin yazıtından 602/1205-6 yılında I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in kız kardeşi Gevher Nesibe Sultan tarafından yaptırıldığını öğreniyoruz (İnan, 1969.; Kuran, 1969: 65-67.; Sözen, 1970: 80-89.; İnan, 1972: 1-7.; Köker, 1992: 69-72). Her iki medrese de açık avlulu, dört eyvanlı ve tek katlı medreseler grubuna giriyor. Şifaiye adıyla anılan medrese Klinik Bilimler (Hastane), diğeri Gıyasiye Medresesi ise Temel Tıp

Bilimlerinin okutulduğu alanları oluşturuyor. Buna bir de günümüze gelemese de Şifaiye medresesine bitişik olduğu anlaşılan dikdörtgen planlı, ortada iki koridora açılan hücrelerin oluşturduğu Bimarhane yani ruhsal hastalıkların tedavisinin yapıldığı bölümü de eklemek gerekiyor. Ayrıca Gıyasiye medresesinin yan eyvanı Gevher Nesibe Sultan için türbeye çevrilmiştir. Yazıt bulunmamasına karşın Üstad Ömer unvanını kullanan bir sanatçının varlığı ifade ediliyor (Bayburtluoğlu, 1996(a): 38-43.; Bayburtluoğlu(b), 1996).

Yapım yazıtının üzerinde günümüze fazla bir şeyi gelememiş olsa da tıbbın sembolü olan yılan figürü ile birlikte sağ yan nişin üzerinde güçlülüğün sembolü de olan arslan yer alıyor. Şifaiye medresesinin taçkapısı mukarnas kavsaralı taçkapılar grubu içerisinde sınıflanıyor (Tunçer, 1997(a): 106.; Durukan, 2002: 272). Mukarnas dizileri yedi sıradan oluşuyor. **Burada da bir erkek başı betimlenmiştir. Kirpikleri, yuvarlak iri gözleri, ince uzun burnu, ağzı ve uzun yüz yapısına sahip durumdadır. Olasılıkla bıyıkları ve sakalı olmalıdır** (Şek.4/a, 4/b, Res.3/a, 3/b). Az sayıda ve iri düzenlemeli olan mukarnas dizileri ve iki taraftan kesişen çokgen ve dairelerden oluşan geometrik bir şeritle, değişik şekiller gösteren rozetler (Arık, 1972: 173-177.; Mülayim, 1982: 27-37) taçkapılardaki gelişimin kanıtlayıcılarıdır.

KAYSERİ KÖLÜK (GÜLÜK- KÜLÜK) CAMİSİ

Şehir merkezinde Gülük Mahallesi'ndedir. Cami, medrese ve hamam ile birlikte külliye halinde düzenlenmiştir.

Caminin ilk yapılışı kesin olarak bilinmemektedir. Bu nedenle yıl olarak en erken Nizameddin Yağıbasan tarafından, XII. yüzyılın ilk yarısında (Tahman, 1993:475.; Çakmaköğlu, (Basım yeri ve yılı bulunmuyor, 71), Kayseri'nin Danişmendli Başşehri olduğu 1134-35/1142-43 yılları arasında (Yurdakul, 1996:172.; Özbideciler, 1996: 61). Melik Muhammed tarafından yaptırılmış olabileceği belirtilmektedir (Özbideciler, 1996: 61). Mihrap için genelde XIII. yüzyılın sonları önerilmesine (Bakırer, 1976:192.; Meinecke, 1976:180.; Yetkin, 1986:32) karşın 1335 yılı onarımdan olabileceğini ileri sürülmektedir (Çakmaköğlu, (Basım yeri ve yılı bulunmuyor: 77). Camiye ait en eski yazıt kuzeydoğu taçkapısının kavsara kemeri üzerinde üç satır halinde bulunmaktadır. Bu yazıtta ve camiyle ilgili yayınlarda İzzeddin Keykavus (I) zamanında Yağıbasan oğullarından Emir Muzaferüddin Mahmud'un kızı Atsız Elti Hatun tarafından 607/1210-11 yılında onarıldığı belirtilmektedir. Ayrıca 1321 ve 1325 yılı onarımları da bulunmaktadır (Yurdakul, 1996: 25.; Erkiletlioğlu, 1993: 39.; Özbideciler, 1996: 36). Vakfiye kayıtlarına göre 735/ 1334 yılında Gülük Şemseddin Bin Alameddin, zelzele nedeniyle yıkılan camiye onartmıştır (H. 735 yılında Kölük Şemseddin tarafından onartıldığına ait vakfiye kayıtlarında yer aldığı, camiye gelir olmak üzere Talas nahiyesine bağlı bir köy, Gülük Hacı Mehmed Hamamı ve Gülük mahallesinde bir evin yer aldığı açıklanmaktadır. Vakfiye VGM arşivinde 584 nolu defterin 252-253. sayfasında kayıtlıdır. Demircan (Özırmak), 1992: 67, 68). Ayrıca cami 1251/1835-36 yılında zelzeleden (Ch.Textier, 1835 yılında Ağustos'un birinci günü güneş doğmadan iki saat önce zelzelenin olduğunu, yer sarsıntısında bir takım minarelerin ve yapıtların yıkıldığını, çöktüğünü 600 kişinin öldüğünü belirtmektedir. Bastı, 1993: s.218. Ayrıca İTÜ Maden Fakültesi tarafından yapılan bir çalışmada da Kayseri'de 1835 yılının 8. ayında bir deprem olduğu belirtilmektedir. Ergin-Güçlü- Uz, 1967: 23) eğrilen kuzey duvarı 1273/1856-57 yılında onarılmış, kuzeydoğu kapısının yanındaki çeşme de 1135/1722 yılında Matbah Emni Hacı Halil Efendi tarafından onartılmıştır (Ahmet Nazif, 1987: 21, 22.; Erkiletlioğlu, 1993: 40.; Denkaş, 2000: 64-66). Camide; 1965, 1968, 1970, 1971 (Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde ki tescil dosyasında fazla bilgi bulunmamaktadır. 38.01.01./9 numaralı tescil dosyası) ve 1997 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarım çalışmaları yapılmıştır.

Cami ve medrese dikdörtgen bir alan üzerine kurulmuştur. Cami mihrap duvarına dik beş sahnıdır. Yapımda ağırlıklı olarak kesme taş ilk sırayı izlemektedir. Mihrapta çini, mihrap önü kubbesinde tuğla farklı malzeme kullanımını yansıtmaktadır. Kuzey cephesine cami ve medrese girişleri yerleştirilmiştir.

Taçkapı, kuzey cephesi ile doğu cephesinin bitiştiği köşededir (Tunçer, 1997(a): 106, 107.; Durukan: 2002: 272). En dışında düz bordür vardır. Taçkapıyı kuşatan ve bunun iç

kısımında yer alan iç bükey bordürün içi birbirini izleyen üç köşeli yarım yıldızlarla bezenmiştir. Bunun iç kısmında yüzeyi geometrik geçmeli bir örgü motifi ile dekore edilmiş bordür vardır. Burada, taç şeritlerin çeşitli yönlerde uzantılarından sekizgen, beşgen gibi çeşitli geometrik şekiller oluşturulmuş ve bu şekillerin yüzeyleri kazılarak ışık- gölge zıtlığı sağlanmıştır. Sivri kemerin üzerinde mermerden yapılan ve Selçuklu neshi ile yazılan üç satırlık yazıtta 607/1210-11 yılında Atsız Elti Hatun (Erkiletlioğlu, 2001: 38.; Türkmen, 1998: 439) tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir. Yatay dikdörtgen bir levhadan ibaret olan yazıtın alt hizası kapı eşiğinden yüksekte olup, her iki yanında rozetler vardır. Bunlardan doğudaki kırılmıştır. Yarım kürenin çevresinde birer dairevi halka yer almakta olup, bunlardan yüzü burmalı halat görüntüsünü anımsatan kavisli çizgilerle bezenmiştir. Kavsaranın etrafını çevreleyen iç bükey kavisli sivri kemerin yüzü palmet ve lotuslarla dekore edilmiştir. Kavsaranın kavsara köşelikleri yapılan onarımlar sırasında sıvanarak üzerine kalem işi süslemeler yapılmıştır **Yedi sıradan oluşan mukarnaslı kavsara kısmında başında başlığı (miğferi ?) ile yandan verilmiş bir insan başı görülmektedir** (Şek.5, Res.4). Geometrik bordürün iç kısmında ve giriş nişinin her iki yanında silindirik sütunceler bulunur. Başlıklar doğrudan doğruya sütun gövdesine oturmaktadır. Sütunceler yarım daire şeklinde sütun başlıkları ile son bulmaktadır. Buranın üzerinde iki, sıra mukarnaslı konsol vardır. Bu konsol giriş holüne dönmekte ve kemer taşlarına kadar dayanmaktadır. Mukarnasların alt uçları yarım yıldız şeklinde püsküllerle sonuçlanmaktadır. Bu bordürün altında ve girişin her iki yanında yer alan üstü beş sıra mukarnaslı kavsara ile kapatılmış iki mihrabiye bulunmaktadır. Bu kavsaraların etrafı lotus ve palmetlerle süslenmiş, yalancı birer sivri kemerle çevrilmiştir. Batıdaki nişi çevreleyen kemerdeki dekorasyon ayrıntılı verilmesine karşılık, doğudaki lotus ve palmetler kontur halinde bırakılmış, yüzeyleri işlenmemiştir. Bu yalancı kemerlerin altında ve mihrabiye nişlerinin her iki köşesinde yüzeyleri geometrik desenle işlenmiş silindirik sütunceler bulunmaktadır. Mihrabiye nişleri üç kenarlıdır. Giriş kısmının caminin giriş kapısı yer almaktadır. Kapının iki yanında birer taş söve yer alır. Bu sövelerin üzerinde basık kemerin üzengi taşları bulunmaktadır. Bu üzengilerin üst kısımları ikişer dilimli olup iç kısımları üç sıra mukarnas konsolludur. Basık kemer iki kademeli olup alt kısmı dairesel, ön kısmı ise onsekiz dilimlidir. Kemer taşlarından dört tanesi kuyruklu ve üçer dilimli, kilit taşı ise iki dilimlidir.

KAYSERİ TUZHİSARI SULTAN HANI

Kayseri- Sivas yolu üzerinde Tuzhisarı kasabasında bulunan hanın kesin yapım yılı bilinmiyor. Kapalı bölümün taçkapısı üzerinde, oldukça tahrip olmuş durumda bulunan yazıtında I. Alaeddin Keykubat'ın adının geçtiği belirlenebiliyor. Yapım yılı olarak 1230-1236 yılları arası öneriliyor (Özergin, 1965: 162.; Tunçer, 2007: 148, 149). Plan yönüyle kapalı ve açık bölümlerden oluşan örnekler içerisinde yer alan han (Yavuz, 1995: 183-198) önemini doğrudan Sultan tarafından yaptırılan hanlardan birisi olması ve figürlü bezemelerinden alıyor.

Yapının kuzeydoğu köşesinde bulunan yazıtta Amel-i Yadigâr adında sanatçı adının geçmesi (Bayburtluoğlu,1993:146,147) yapıyla ilgili değerlendirmelerin yapılması bakımından önemli. Kapalı (ahır) ve açık (avlu) bölümlerin taçkapıları mukarnas kavsaralı gruba girmekle birlikte aynı eksen üzerinde olmaları bakımından da geleneksel şemaya uyulmuş. Kapalı bölümün taçkapı kavsarası dokuz sıra mukarnastan oluşmakta, kavsara köşeliği ise yatay ve dikey eksenle dizilen gamalı haçların meydana getirdiği geometrik kompozisyonlarla süslenmiştir (Erdmann, 1976: 142-147.; Mülayim, 1982: 63, 64.; Ögel, 1987: 32.; Özbek, 2007:175-193). Kapalı bölümün taçkapısı üç bordürle çevrilmiş. Birinci ve üçüncü bordürün kompozisyonları her yana T şeklinde çıkıntılar yapan meanderlarla bezenmiştir. İkinci daha geniş olan ana bordür ise kırık çizgiler ve ongenlerin oluşturduğu on kollu yıldızlarla süslenmiştir. Devamında eğimli yüzey üzerinde yarım yıldız bezemelerinden oluşan bordür yer alıyor. Taçkapı sivri kemerinin yüzeyi üç bordüre ayrılmış, birinci ve üçüncü kuşaklar yarım sekizgenlerin geçmeler yapmasıyla meydana gelen dört kollu yıldızlarla, ortadaki bordür ise yarım yıldızlarla süslenmiştir. **Mukarnas dizilerinde ortada; yan yana başlığı, çekik gözleri ve sakalı ile erkek başı işlenmiştir** (Şek.6, Res.5). Taçkapının iki yanında yer alan nişlerin kavsara

köşeliklerinde sekizgenler, kapalı geometrik şekiller ve kırık çizgilerden oluşan geometrik bezeme yer alıyor.

KAYSERİ MAHPERİ (HUAND- HUNAT- HANT- HUNDİ) HATUN CAMİSİ

Şehir merkezinde Kağrı Pazarı mevkiinde, İç Kale'nin doğusunda bulunmaktadır. Külliye, kuzey- güney yönlerinde cami, caminin meydana bakan batı cephesinin önünde çapraz vaziyette bulunan çifte hamam, caminin kuzey tarafında da kısmen camiye bitişik olan ve doğu- batı yönleri doğrultusunda uzanan medrese, kapısı medreseye açılmak üzere caminin kuzeybatı köşesinin iç tarafına yerleştirilen türbe (Akok, 1968. 5-44.; Önge, 1995: 191-208.; Denктаş, 2000: 161-167.; Çayırdağ, 2001: 84) ve varlığını Evliya Çelebi'den öğrendiğimiz fakat günümüze gelemediği belirtilen imareten (Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C.3-4, Haz. M. Zillioğlu, Üçdal Neşriyat, İstanbul: 834) oluşmaktadır. Anadolu'da Selçuklu döneminin önemli külliyelerinden birisidir (Katoğlu, 1967: 335-344). Batı ve doğu taçkapılarına yerleştirilmiş olan üç satırlık yazıtlara göre 635/1237-38 yılında I. Alaeddin Keykubad'ın hanımı Mahperi Hatun tarafından yaptırılmıştır (Özdamarlar, 1978: 13.; Halil Edhem, 1982: 88,89.; VGM Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığında Bulunan 38.01.01/6 numaralı tescil dosyası). Külliye'deki yapıların yerleştiriliş durumu, yapılar topluluğunun aynı yıllarda yapılmadığı düşüncesini uyandırmaktadır. Caminin 635/1237-38 yılında yapıldığı kesindir. Fakat medrese, hamam ve türbe konusunda kesinlik bulunmuyor. Mahperi Hatun'un, 1254 yılının sonuna kadar yaşadığı ve türbeyi de 1260-1270 yılları arasında yaptırdığı belirtilmektedir (Özdamarlar, 1978: 12.; Turan, 1993: 403, 449, 455). Külliye yapılarından medrese ve türbeye ait vakıf kayıtlarının bulunduğu ifade edilmektedir (Demircan (Özırmak), 1992: 75-78).

Kuzey- güney doğrultusunda düzenlenen caminin caminin batı ve doğu yönlerinde birer giriş yer almaktadır. Duvarlarda köşe kulelerine ve desteklere yer verilmiştir. Cami boyuna düzenlemeli, mihrap duvarına dik yedi sahnıdır. Mihrap önü kubbesi ile 1726 ve 1900 yılı onarımlarında üzeri kubbeyle kapatılan orta açıklık dışında (Çakmakoglu, Basım yeri ve yılı bulunmuyor:34) diğer alanların üzeri tonozlarla örtülüdür. 1726/27 yılında köşk minare, 1901 yılında da çokgen kaideli, silindirik gövdeli minare eklenmiş olmalıdır (Halil Edhem, 1982: 88,89).

Batı Taçkapısı; mukarnas kavsaralı gruba girmekte ve yazıtlarıyla, bezemeleriyle önem taşımaktadır (Tunçer, 1981:, 450). Taçkapıyı dört sıralı bir çerçeve ters U biçiminde sarmaktadır. Alt sıra işlemsiz olup kapı ön boşluğuna doğru taşmakta ve subasman görevi yapmaktadır. Yan subasman dolulukları, işlemelerin başladığı ikinci sırada azalmaktadır (Tunçer,1997(a):107,108). Yanlarıyla üzeri çok ince bir şekilde işlenmiş geometrik bordürlerle çevrilip kapının yukarısındaki mukarnaslarda yine aynı şekilde yontulmuş çifte sivri kemerler ile çevrilmiştir. Kapı sacağının altına denk gelen düz kenarda yalın süsle beyaz mermer üzerine yazılmış üç satırlık yazıtta dönemin sultanına övgü ve yapım yılı olan 635/1237-38 geçmektedir (Özdamarlar,1978:13.;Erkiletlioglu, 2001:53). Süslemeler çoğunlukla geometrik ve yüzeysel kompozisyonları ile gelişmiş özellik göstermekte, boş ve dolu alanlar dengeli şekildedir. Boş çerçeveden sonra iki bordür, eğimli bir bordür ve iki kemer kuşağı olmak üzere beş geometrik alandan meydana gelmektedir (Ögel, 1987: 33). Birinci geometrik çerçevede büyük düzgün ongen, küçük beşgen ve beş kollu çark şeklindeki motiflerle sonsuzluk etkisi sağlanmak istenmiştir. İkinci bordür, çerçevesi yıldızlı bir örnektir. Yıldızlar tümüyle kapalı şekillerden oluşmuştur. Köşeli sekizgen özelliğindedir. Beş tanesinin kesişmesinden on kollu yıldızlar oluşmaktadır. Kesişmelerden meydana geldiği için şekillerin sivri köşeleri yıldızın dışında kalmaktadır. Yıldızlar düz eksen üzerindedir. Dönüşümlü sıralar halinde bulunan bu ayrı gruptaki baklavalarının üçü diğer grupta kendilerine denk gelenlerle birleşmektedir. İlk bakışta açık yıldız sistemi etkisini uyandıran bu değişken örnekle ilk kez karşılaşmaktadır. Şekillerin yerleştiriliş biçiminde kenarlar birbirinin devamı ve yıldızlar uzun baklavaların içine oturmuş gibidir. Üçüncü bordür, yatay eksen üzerinde açı yapacak şekilde düzenlenmiş (Ünal, 1982: 31,dpn. 6) alanda yarım altıgen çıkıntılar yapan kırık çizgi ve dörtlü düğümlerden oluşmaktadır. Dördüncü bordür, yatay ve düşey gelişen kırık çizgi sistemleriyle belirlemektedir.

Beşinci bordür ise, üçüncü bordürün yinelenmesi şeklindedir (Mülayim, 1982:33.; Texier, 2002.; 69-71). Mukarnaslı kavsara alanını da içerecek şekilde düzenlenen kuşatma kemerleri bölgesel özellik olarak çifte kemerli olarak düzenlenmiştir. Dışta olanı aşağıya kadar devam etmektedir. Kavsara kemeri köşelikleri gülbezeler ile bezenmiştir. Kavsaranın üzerine yerleştirilen yazıt normal boyutta yine yerel özelliklere bağlı kalarak beyaz mermer üzerine yatay bir dikdörtgen levha halinde düzenlenmiştir. Onbir sıralı mukarnas dizisi mukarnas tekniğinin gelişmişliğini yansıtmaya bakımından önemlidir (Tunçer, 2001: 361-387.; Durukan, 2002:272., O.C. Tunçer, taçkapıdaki mukarnas uygulamayı gelişmişliği yönünden üçüncü grup içerisinde değerlendirmekte ve Nevşehir, Konya, Sivas ve Kırşehir ile sınırlı olduğunu ifade etmektedir.). **Burada silüet şeklinde verilen bir aslan başı maskı dikkati çekiyor** (Şek.7/a, Res.6/a). Mukarnas sırasının altında dua yazısı geçmektedir. Basık giriş kemer taşları zikzak geçmeli ve tek renkli taşlardan meydana gelmekte üzerinde yarım daire ve üçgen şekillerinin dönüşümlü sıralanmasıyla oluşturulan bezemeler bulunmaktadır. Daire profilli köşe sütunceleri geometrik bezelidir ve akantus yapraklı başlığa sahiptir. Taçkapının iki yanındaki nişler üst kısımda üzerinde düğümlü geçmelerden süslemeye sahip sivri bir kemerle çevrilmektedir. Nişlerin üzerinde ise yaklaşık dikdörtgen bir alanda atlamalı olarak sıralanan kare ve baklava motiflerinin içerisinde palmet motifleri bulunmakta bu alanlar çokgen yıldızlara bağlanarak sonsuzluk düşüncesi oluşturulmak istenmiştir.

Doğu Taçkapı batı taçkapısına oranla daha sade ve küçüktür. Geniş olan çerçeve ana bezeme bordürünü oluşturmakta ve taçkapıyı üç yönden çevirmektedir. Kapalı şekiller kesilmektedir. Çeşitli şekiller orta eksen üzerinde küçük beşgen yıldızlar meydana getirmek üzere konulmuştur. Yine sonsuzluk etkisi sağlanmak istenmiş, ışık- gölge etkilerini daha iyi yansıtmaktadır. Kavsaranın üst kısmına yerleştirilen dikdörtgen biçimli yazıt beyaz mermer üzerine yazıtta caminin 635/1237-38 yılında Mahperi Hatun tarafından yaptırıldığı ifade ediliyor (Özdamarlar,1978: 13.; Erkiletlioğlu, 2001: 52). Çok sivri olan kavsara kemeri üç şeritli ve köşeli geometrik geçmelerden oluşmakta, kavsara kemeri köşeliklerinde geometrik bezeli rozetler yer alıyor. **Kavsara kısmı yedi sıralı mukarnas dizisinden oluşuyor. Olasılıkla başında başlığı, çekik gözleri ve sakalı ile erkek başının betimlendiği belirlenebiliyor** (Şek.7/b, 7/c, Res.6/b) (Ünal, 1982:38.; Tunçer, 2001:361-387). Sütunce gövdeleri birbirine bağlanmış örgü motiflerinden meydana gelmekte ve küp şekilli başlıklara sahiptir. Giriş kemeri basık kemer özelliğinde olup, zikzak biçimli geçmelerden oluşmaktadır. Taçkapının iki yanında mukarnas tepelikli nişler sivri bir kemerle çevrilmiştir.

KAYSERİ ÇİFTE KÜMBET (MELİKE ADİLE KÜMBETİ)

Sivas yolu üzerinde, şehrin dışında yolun sağındadır. Günümüze gelemeyen yakınındaki ikinci kümbet nedeniyle "Çifte Kümbet" adıyla anılıyor. Beş satırlık mermer yazıtta Eyyubilerden Melikü'l- Adil Ebubekir'in kızı ve I. Alaeddin Keykubat'ın eşi Melike Adiliye Hatun için kızları tarafından 645/1247-48 yılında yaptırıldığı ifade ediliyor. Sanatçı yazıtında ise Amel-i Yusuf Bin Musa adı belirlenebiliyor (Bayburtluoğlu, 1993: 95,96.; Önkal, 1996:106,107). Kare kaideli cenazelik (mumyalık) bölümünün üzerinde, sekizgen gövde düzenlemesi bulunuyor ve üzeri sekizgen külahla örtülüdür. Gövde kısmında çifte kemer düzenlemesine sahip alanların üst kısmına yakın tutulan kısımlarında mazgal pencere türünde açıklıklar yer alıyor (Tunçer, 1986:151-155.; Önkal, 1996:, 103-108).

Tümüyle kesme taş malzemenin görüldüğü yapıda taçkapı güneybatı köşede yer alıyor ve sütunceler bitkisel süslemelerle sonuçlanıyor. En dışta yarım sekizgen yıldızlı çerçevenin devamında biraz daha geniş tutulan ana bordür çok kollu yıldız süslemelerinden meydana geliyor. En son bordür ise iki sıralı düğümlü geçme taçkapıdaki süsleme öğelerini oluşturuyor. Külah kısmının altında bulunan dua yazıtının dışında, kavsara kısmının üzerinde (Durukan,2002:273) yapım ve sanatçı yazıtı yer alıyor. **Yedi sıradan oluşan mukarnas dizilerinin arasında bir erkek başı figürü betimlemesi yer alıyor. Başında iki kademe halinde düzenlenen başlığı yukarıya doğru daralıyor. Çekik gözleri, bıyıkları, badem biçimli ağız ve sakalı ile Orta Asya tipi özelliğinde olabilir. İnsan figürünün altında iri gözleri ve gagası ile bir hayvan başı figürü de belirlenebiliyor** (Şek.8/a, 8/b, Res.7).

KAYSERİ HACI KILIÇ CAMİSİ VE MEDRESESİ

Şehir merkezinde İstasyon Caddesi üzerindedir. Caminin adına neden “Hacı Kılıç” verildiği belli değildir. A. Gabriel ve G. Öney, El Tusi'nin lakabı olabileceğini belirtmektedirler. (Gabriel, 1954: 61, 1.dpn.; Öney, 1966(b): 377, 1.dpn) Caminin taçkapısı üzerinde bulunan yazıta göre II. İzzeddin Keykavus zamanında, Ebul Kasım İbn Ali El Tusi (Ebul Kasım İbn El Tusi'nin I. Alaeddin Keykubad (1220-1237-38), II. Gıyaseddin Keyhüsrev 1237/38-1246) ve II. İzzeddin Keykavus (1246-1249) devirlerinde yaşayan yüksek memurlardan olduğu belirtilmektedir. Halil Edhem, 1334 (1918): 89.; İbni Bibi, 1941: Meinecke, 1969: 81-85.; Bakırer, 1981: 363.; 133.; Halil Edhem (Eldem), 1982: 114.; Yetkin, 1986: 107.; Yavi, 1986: 50.; Bayburtluoğlu, 1993:224-227.;Önkal,1996: 249-253) tarafından 647/1249-50 yılında yaptırılmıştır. 959/1551-52 yılında Kayseri Mirlivası Hüseyin Bey tarafından onartılmıştır (Ahmet Nazif, 1987: 23). 1584 yılına ait bir defterde camiye bir köyden ve Kayseri'ye bağlı Yozgat köyünden sağlanan vakıf gelirleri ile bilgi verilmektedir (Demircan (Özırmak), 1992: 78). 1956 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından binanın damı ile medreseye bitişik yıkık kemerleri tamamlanmış, 1958-1961 yıllarında da onarım geçirmiştir (Halil Edhem, (1982): 119, 120).

Dikdörtgen bir alan üzerine kurulan cami ve medrese kompleks şekilde düzenlenmiştir. İkili yapı kompozisyonuna bağlı bulunan hanın yakıldığı ifade edilmektedir (Bayburtluoğlu, 1974: 101). Cami, medrese ve handan oluşan külliye halinde düzenlendiği anlaşılmaktadır. Osmanlı mimarisine de öncülük edecek şekilde güney yönünde cami, kuzeyinde medrese yer alır. Cami boyuna düzenlemeli ve mihrap duvarına dik beş sahına ayrılmış (Gabriel, 1931: 53.; Öney,1966(b): 378.; Katoğlu, 1967: 340.; Dilaver, 1970: 50.; Aslanapa, 1991:48), medrese ise açık avlulu, iki eyvanlı ve tek katlı medrese grubu içerisine giriyor (Kuran, 1969:75-77; Sözen, 1970: 118-122.; Dilaver, 1976: 29-31, 103,104). Avlu cami ve medresenin işlevini karşılayacak şekilde düzenlenmiş, cami ve medrese taçkapıları Kayseri'ye özgü olarak doğu cephesi üzerindedir. Camiye girişi sağlayan taçkapının kuzeyinde 1901 yılında eklenen minare yer alır (Kartal, 1989: 14). Mihrap önü kubbesinin dışında sahnın üzeri beşik tonozlarla örtülmüştür.

Cami ve medresenin taçkapıları mukarnaslı taçkapılar (Bayburtluoğlu, 1974: 101.; Ögel, 1987:61) grubuna girmektedir. Taçkapının modülasyonunda da belirli kurallara uyulduğu anlaşılmaktadır (Tunçer, ,1997(a):109). Medrese taçkapısında bezeli yuvarlak sütunceden sonra bitkisel bir çerçeve yer almaktadır. Geniş olan ana bordürde on iki gen yıldızların bezemelerinde kolların bazıları uzatılmış ve diğer kollarla aynı düzeyi bozmamak için zikzak hatlarla diğer kollarla dengelenmiştir. Bu bordürden sonra iç içe poligon şekilli bezemelerden sonra eğik bir çevre düzenlemesi, bunun devamında iki kuşağa ayrılmış kemer gelmektedir (Ögel, 1987: 69). Çifte kemer düzenlemesinin üzerinde, beyaz mermer üzerine yazılmış iki satırlık yazıtta Ebul Kasım İbn Ali El Tusi (Halil Edhem, 1334 (1918): 89) tarafından 647/1249-50 yılında yaptırıldığı belirtilmektedir. İçleri oylumlanmış olan mukarnaslar yedi sıra halinde düzenlenmiştir (Durukan,2002:273). **Mukarnas dizilerinin arasında bir erkek başı figürü betimlemesi belirlenebiliyor. Başında iki kademe halinde düzenlenen başlığı yukarıya doğru daralıyor. Çekik gözleri, bıyıkları, badem biçimli ağzı ve sakalı ile Orta Asya tiplerini hatırlatıyor (Şek.9/a, Res.8). Bunun altında ise iri gözleri, sivri burnu ile cepheden verilen kartal veya şahin olabilecek kuş figürü betimlenerek insan ve hayvan figürü birlikte betimlenmiş olmalıdır (Şek.9/b, Res.8).** Bunun altındaki dua yazısından sonra basık giriş kemerinin üzerinde palmet süslemelerine yer verilmiştir. Taçkapının iki yanındaki nişler düz silmelerle çerçevelenmiş, geometrik bezeli kuşaklarla çevrilmiş ve beş sıralı mukarnas dizisinden oluşan kavsaraya sahiptirler. Sivri kemer düzenlemelerinin üzerinde de altıgen alanlar içerisinde gülbezek motifleri bulunmakta, altıgenlerin kolları birbirine bağlanarak geometrik bezemeyi oluşturmaktadır. Bu yolla sonsuzluk düşüncesi sağlanmak istenmiştir. Bunun üzerinde de iki sıralı mukarnas dizisi yer alıyor.

KAYSERİ SAHABİYE (SAHİBİYE) MEDRESESİ

İç Kale surları dışında yer alan medrese, taçkapısının üzerinde bulunan yazıtına göre IV. Kılıç Arslan'ın oğlu III. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında 666/1267-68 yılında Hüseyin oğlu Sahip Ata Fahrettin Ali tarafından yaptırıldığı belirleniyor (Tunçer, 1988: 26).

Plan yönüyle, açık avlulu dört eyvanlı ve tek katlı medreseler grubu içerisine yapının (Kuran, 1969: 88-90.; Sözen, 1970: 30-33) karşısında daha öncesinde var olduğu anlaşılan mescit önceleri yıkılmış, 665/1299 yılına ait çeşme de meydan nedeniyle kaldırılmıştır (Sözen, 1970: 29,30).

Ön yüzde taçkapı bezemeleri ile dikkati çekiyor. Özellikle dış köşeleri yumuşatmak ve hareketlendirmek için kullanılan köşe sütunları aşağıya kadar indirilmemiş, belirli bir yükseklikte kesilmiştir. Mukarnaslı ve geometrik geçmeli bordürler üç yönden yapıyı dolaşmakta, üzerleri geometrik bezemeli iç köşe sütunları ise iki bölümlü kenger yapraklı sütun başlıkları sivri kemerle sonuçlanıyor. Kemerin iki tarafında kabartma şeklinde arslan başları, üstte yapım yazıtı yer alıyor. Mukarnas kavsaralı taçkapılar grubuna giren taçkapıda (Durukan, 2002:273) **yedi sıradan oluşan mukarnas dizilerinde çörttenlerde rastladığımız figürlü bezeme anlayışına uygun olarak iki sıralı başlığı, çekik gözleri, ince uzun burunu ve sakalı ile bir erkek başı betimlenmiştir** (Şek.10, Res.9). Taçkapının yanlarında, mihrabiyelemin kemer ucu altında ve yine dış çerçevenin sarmaşık örgüsü bordüründe stilize kuş figürlerine rastlanıyor (Kuran,1969: 88-90). Giriş eyvanı yüksek tutulmuş, koğuş düzenlemesine yer verilmiş, (Sözen, 1970:32,33) kalan izlerden revakın üç yanı çevirdiği anlaşılıyor (Kuran,1969: 88-90). Baş eyvan ve yan eyvanlar ile kubbeli oda çini kaplı olabileceği ve medresenin yaptırıcının Kelük bin Abdullah veya Kaluyan ül Konevi'yi seçmediği varsayımı üzerinde duruluyor (Tunçer, 1988: 43, 56).

KAYSERİ DÖNER (ŞAH CİHAN) KÜMBETİ

Kayseri merkezinde Talas yolu üzerinde bulunan kümbet, köşeleri pahlanmış kare bir kaide üzerine oturan on iki kenarlı bir gövdenin konik bir külahla örtülmesinden oluşuyor. Kesin yapım yılı belli olmamakla birlikte Şah Cihan Hatun tarafından yaptırıldığı kabul ediliyor (Önkal, 1996: 195). Yapım yılı konusunda Halil Edhem XIII. Yüzyılın son yarısı (Halil Edhem, 1334 (1918): 106-108.; Halil Edhem, 1982: 128-130), A. Gabriel 675/1276-77 (Gabriel, 1931: 79), O. Aslanapa 1276 (Aslanapa, 1984: 138), H. Erkiletlioğlu 676/1277-78 (Erkiletlioğlu, 1993: 170, 171), H. Önkal 1285 (Önkal, 1996: 195), O.C. Tunçer 1295-1300 (Tunçer, 1986:163), A. Yeğen XIII. Yüzyılın sonlarını önerirken (Yeğen, 1993,89), K. Göde ise Eratna devrine (Göde, 1994.; Göde, 1998: 153) veriyor.

Yazıtın dışında tümüyle kesme taş malzemenin kullanıldığı yapıda dikkati çeken yönlerden en önemlisi figürlü bezemeleri. Gövde kısmına iki yönlü merdivenlerle çıkılmakta, kümbetin kuzeybatı yönünde bulunan taçkapısı girişi sağlıyor. Giriş açıklığının üzerinde beş sıralı mukarnas dizisi yer alıyor (Durukan, 2002:273). Burasını üç yönden rumi ve palmet sıralanışından oluşan bordür çeviriyor. **Burada taçkapıyı daha da önemli hale getiren yönü yine ışık- gölge etkisinde göz önüne alınarak yapılan insan figürü. Başında miğferi, çekik gözleri, bıyık ve sakalı ile Selçuklu insan betimi özelliklerine uyuyor** (Şek.11/a, 11/b, Res.10/a, 10/b). Giriş açıklığının iki yanında mihrabiye nişlerine yer verilmiş. Kaide kısmında ve gövdeden külaha geçişte mukarnas uygulama yer alıyor. Kare biçimli olan kaide kısmında cenazelik konusunun varlığı ise tartışmalı. A. Gabriel, A. Yeğen (Gabriel, 1931: 77-79.; Yeğen, 1993: 88, 89) cenazelikten söz ederken, bazı araştırmacılar yorumda bulunmuyorlar (Aslanapa, 1984: 165, 166.; Önkal, 1996: 190-196). O.C. Tunçer ise pencere açıklığına yer verilmediği için bu uygulamanın olmadığını belirtiyor (Tunçer,1986: 161). Kaide kısmı ile külaha geçişte mukarnas dizisinin bulunması türbenin diğer özelliklerinden. Kuzeybatı köşesinde yedi sıralı mukarnas dizisinden oluşan taçkapısının dışında, pencerelerin bulunduğu alanlarda da mukarnas dizilerine yer verilmiş. Gövdenin her köşesinde yer alan sivri kemerli alanların içerisinde dörtlü ok ucu motiflerinden oluşan geometrik süsleme dışında yoğun olarak figürlü bezemeler bulunuyor. Giriş açıklığının yer aldığı kuzey kenarında, kapı nişini çevreleyen silmenin üzerinde sırtları dönük, sağa ve sola doğru ilerler tarzda birer arslan/sifenks figürü işlenmiş,

başları tahrip edilmiş durumdadır. Bu hayvan figürleri arasında büyük ölçüde yine tahrip olmuş durumda bulunan kartal figürü yer alıyor. Bunların üzerinde palmet ve lotus motifleriyle çevrelenmiş beyaz mermer üzerine yazılmış iki satır halinde yazıt bulunuyor. Giriş açıklığının bulunduğu taçkapının sağında bir hilalin içinden taşan hayat ağacı motifinin üzerinde ortadakinin insan başı olması olasılıklı üç figür, hayat ağacının altında da iki yanda arslanlar veya sirenler bunların devamında kare şekilli pano üzerinde dairesel kabartma bulunuyor. Olasılıkla tahrip olduğundan burada da figürlü bezeme olmalıydı. Panolar üzerinde geometrik bezemeler yer almakta, küçük rozetler ise bunları zenginleştiriyor. Dördüncü cepheyi oluşturan batı penceresinin devamında dokuzuncu cephenin altında yine bir hilalin içinden çıkan hayat ağacı motifinin üzerinde çift başlı kartal ve hayat ağacının altında karşılıklı yürür durumda iki hayvan figürü betimlenmiş, soldakinin tahrip olmasına karşın sağdakinin koyun veya arslan figürü betimlenmiş. Onuncu cepheyi oluşturan doğu penceresinin mukarnas düzeni tahrip olmuş, kare panolar burada da devam ediyor. On ikinci cephe de yine hayat ağacı figürü yer alıyor, üzerinde ise çift başlı kartal figürüne yer verilmesi ile diğer örneklerinden ayrılıyor. Hayat ağacının iki yanında bulunan figürler bozulmuş durumdadır.

KAYSERİ ALİ CAFER KÜMBETİ

Kayseri il merkezinde Melik Gazi semtinde bulunuyor. Kesin yapım yılı bilinmeyen yapı için XIV. Yüzyılın 2. Çeyreği öneriliyor (Tunçer, 2000: 25-29). Kare kaideli, sekizgen gövdenin üzeri çokgen külahla örtülü, doğu, batı ve güney yönlerinde birer penceresi yer alıyor. Yapıya özellik kazandıran giriş bölümü kuzey yönde olup, önünde doğu ve batı yönlerinde iki duvar ile eyvan şekli oluşturulmak istenme düşüncesi bir anlamda Mazgirt Elti Hatun Kümbetinin geleneği sürdürülmek istemiş olabilir. Giriş bölümü içinde, gövdenin kuzey yüzündeki taçkapı Selçuklu geleneklerini sürdürüyor. Üstte mukarnaslı sütun başlıkları ve yan köşelerdeki sütunceleri içeride ilkin iç bükey kesitli, sonra düz, daha sonra pahlı çerçeve, ters U şeklinde dolanıyor. Köşeleri sütunceyle başlayan ve üstte üç sıralı mukarnasla desteklenen alanda kavsara kısmı dokuz mukarnas dizinden oluşuyor. **Burada da ilk dört mukarnas dizisinde başında sarığı, çekik gözleri ve sakalı ile bir insan başı figürü betimlenmiş** (Şek.12, Res.11).

KAYSERİ ALACA KÜMBET

Şehir merkezinde Talas Caddesi üzerinde bulunan yapının, kare gövdesinin üzeri çokgen bir külahla örtülüdür. Kare gövdesinin üst köşeleri pahlanmış durumdadır. Kuzey doğu köşesinde bulunan, yana kaydırılmış girişle yapının içerine geçiliyor. Gövde de yer alan ikiz kemerli pencereler ve geometrik süslemeler yapının diğer özelliklerinden. **Taçkapı da beş sıralı mukarnas dizisinde çekik gözleri, burnu, ağız ve başlığı ile yine bir insan yüzü belirlenebiliyor** (Şek.13, Res.12). Yapının kesin yapım yılını verecek her hangi bir yazıt ya da belge bulunmuyor. Bu nedenle değişik öneriler söz konusu. M. Akok, XIII. Yüzyıl içerisinde (Akok, 1969: 5-41), H. Önkal, XIII. Yüzyıl sonlarını (Önkal, 1996: 294), O.C. Tunçer, XIV. yüzyıl ortalarını (Tunçer, 1986: 45) öneriyorlar.

Karşılaştırma ve Değerlendirme

Niğde ve Kayseri'de bulunan yapıların taçkapılarının, mimari ve bezeme özellikleri üzerinde yapabileceğimiz bazı saptamalar, sorunların ortaya konulması ve çözüm önerileri konusunda da bir takım veriler sunuyor. Niğde Alaeddin Camisi, Niğde Hüdavent Hatun Türbesi ve konu dışı olmakla birlikte belirtmek gerekirse Niğde Sungur Bey Camisinde girişler doğu yönündedir. Kayseri de ise; Huand Hatun Camisinin doğu taçkapısı, Hacı Kılıç camisinde cami ve medrese taçkapıları doğu yönündedir. Girişlerin doğuda bulunması Niğde ve olasılıkla Kayseri'ye özgü bir yön olarak beliriyor. Doğallıkla bu figürlerin neden doğu yönünde verilmesinin yanıtı da doğunun kutsallığı, olasılıkla güneş kültü ile ilgili olabilir. İslamiyetten önceki Orta Asya Türk kozmolojisi içerisinde dört yön düşüncesi ile ilgisi olabileceğini söyleyebiliriz. Şaman inancında doğu ve batının bir anlamda kutsallık özelliği taşıdığı anlaşılıyor. Tanrı Ülgen adına kurban kesildiğinde kurbanın (baydara) başı doğuya, Erlik adına kesilecekse batıya karşı yöneltildiği ifade ediliyor (İnan, 2000: 104, 105). Hunlara göre güneş

doğunun, ay ise batının sembolü olmuştur (Çaycı, 2002: 24). Güneşin aydınlığı, ayın ise karanlığı sembolize etmesi bir anlamda yaşamın devamlılığını göstermesi açısından önemli olmakla birlikte (Öney, 1970: 195-203.; Bilget, 1990: 8,29 ; Bayat., 1995: 79-89.; Çaycı, 2002: 42, 43.; Arda, 2008: 21-32), Şamanist gelenekler Türkmenler ve Moğollar yoluyla Anadolu'da devam etmiş, Çinlilerin ifadesi ile, Tu-kiu'lerde, hükümdar devamlı olarak doğuya dönmekte ve çadırı doğuya karşı açılmakta, mezar taşlarının doğu yüzünde başlayan yazıtlarında, doğuyu "ong" "önde", batıyı "kuri" "arkada" şeklinde tanımlama (Şener, 1997: 70-89.; Roux, 1998: 49-78.; Ocak., 1983.; Ocak, 2003) doğu yönü kavramı ile ilgili saptamaların yapılması bakımından önemli görünüyor. Pazırık kurganı buluntuları içerisinde (IV. Pazırık) mumyalama geleneği içerisinde defnedilen kişilerin başlarının doğuya, atların ise batıya yönelik olduğu belirtiliyor (Çoruhlu, 2007: 89-98). Bu nedenle bir inanışın sonucu olarak taçkapıların doğu da yapıldığını söyleyebiliriz.

İslam kozmolojisi içerisinde; doğu ve batı yönleri önem taşımakla birlikte, güney evrenin sembolü durumundadır. Astrolojik inanca göre doğu; ateş- sıcak- kuru, güney; toprak-soğuk- kuru, batı; hava, sıcak, nem, kuzey; su- soğuk- nem olarak tanımlanmakta ve burçlar ile sembolize edilmektedir (Seyid Hüseyin Nasr, 1995: 89). Bir anlamda Türk kozmoloji inancı ile benzerlikler taşıdığı görülüyor.

Diğer yandan Niğde Alaeddin Camisi, Hüdavent Hatun Türbesi, Kayseri Çifte Medrese, Kayseri Kölük Camisi, Tuzhisarı Sultan Hanı kapalı bölüm, Kayseri Huand Hatun Camisinin doğu, Çifte Kümbet, Hacı Kılıç Medresesi, Sahabiye Medresesi, Döner Kümbet, Kayseri Alaca Kümbet ve Ali Cafer Kümbetinin taçkapılarında yine mukarnas dizileri arasında siluet şeklinde insan figürünün verilmesi Selçuklu yüz tipinin verilmesi ve tasvir sanatı bakımından önemlidir. Genelde mimari, çini, sikke, alçı v.b şekillerde görülen figürlü bezeme anlayışı burada mukarnas dizilerinin düzenlenişi ile gerçekleştirilmesi bakımından farklılık oluşturuyor. Bu geleneği Konya Taş Mescit (Hacı Ferruh) (612/1215) (Aslanapa, 1984(a): 68), Konya I. İzzeddin Keykavus Türbesi mihrabı (616/1219) (Tunçer, 1986, 183-187.; Önkal, 1996: 69), Divriği Ulu Camisi Doğu taçkapısı (626/1228-29) (Kuban, 1996: 133-135.; Şahin, 2004: 183, 184), Aksaray Sultan Hanı köşk mescit mihrabında (626/1228-29) (Özergin, 1965: 162), Amasya Pervane Bey (Burmali Minare) Camisi (640/1242-43) Türbesi (Yardım, 2004: 36) (Şek.14, Res.13), Çorum Alaca Hüseyin Gazi Medresesi taçkapılarında (XIII. Yüzyılın ortaları) (Kuran, 1969: 77-79), Eski Malatya Ulu Camisi Batı Taçkapısı (1247) (Aslanapa, 1984: 49.; Şahin, 1995: 308), Kırşehir Caca Bey Medresesi taçkapısı (671/1272-73) (Kuran, 1969: 55-57.; Sözen, 1972: 15-20.; Arıkan-Tuğutlu- Erslan, 2009: 12-17) ve Eski Develi Ulu Camisi mihrabında (680/1281) (Şahin, 2004: 222, 223) diğer örneklerden biraz daha farklı olmakla birlikte Erzurum Çifte Minareli Medrese (XIII. Yüzyılın sonları) sütun başlığında (Kuran, 1969: 116-124.; Sözen, 1970: 64-74.; Gündoğdu, 1995: 23) (Res.14) ve Divriği Ulu Camisinin (626/1228-29) (Kuban, 1996: 127.; Şahin, 2004: 179-182, 193) batı taçkapısında da (Res.15) görebilmek mümkündür. Ayrı bir çalışma konusu olmak üzere bu geleneğin Anadolu'da Selçuklu döneminde mukarnas kavsara sisteminde özellikle taçkapılarda uygulanan bir gelenek olduğundan söz edebiliriz.

İncelediğimiz örneklerde üç sıralı başlık, çekik gözler, ince burun, küçük ağız, bıyık ve sakal formları ortak yönler olarak belirmektedir (Şek.1a, 1b, 1c,1d).

Selçuklu öncesinde Orta Asya'da özellikle balbalar üzerinde insan başı tasvir örneklerine rastlıyoruz. Moğolstanda Manzşir Manastırının önüne taşınan balballardan birisinde kalın uzun kaşları, iri çekik gözleri, ince uzun burnu ve bıyıkları (Res.16) (*Moğolstandaki Türk Anıtları Projesi Albümü-* 2001: 270) ile Selçuklu betimlemelerine benzer özelliktedir. Hun Pazırık kurganlarında çıkan at koşum takımı plakaları (M.Ö. 5-3. Yüzyıl), eyer örtüsü aksesuarları (M.Ö. 5-3. Yüzyıl), Moğolistan Kudirge kaya resimlerinde (5-6. Yüzyıl), Göktürk devrinden pişmiş toprak maske ve runik yazılı steldeki insan başı (Diyarbakirli, 1972: 51.; Şahin, 1997.; Bulut., 2000: 21-41) tasvirlerinde benzer özelliklere rastlıyoruz.

Anadolu Selçuklu dönemi içerisinde betimlenen insan tipinde çehre, daireye yakın "ay-yüzlü" olarak tanımlanan çizgiler Orta Asya geleneklerini yansıtmakta, geniş yüzde, gözler,

kaşlar, burun ve ağız bir hayli küçülmüş çizgi ve noktalar halinde gösterilmekte, yüzün üst kısmında, uçları birbirine yaklaşan iki yatay çizgi kaşları işaretlemektedir. Bunun hemen altında gözler; çok küçük iki nokta veya basık iki üçgen ya da paralel çizgi halinde yer alır. İki paralel çentik halinde belirtilen gözler bazen badem biçiminde verilir. Burun, tek veya iki düşey çizgi halinde kaşlar arasından başlar, ince yapılı olarak ağıza kadar yaklaşır. Ağız iki küçük paralel çizgi veya noktacıktan oluşmaktadır. Dolgun çene bazen küçük bir çıkıntı halinde, bazen de baş kütesinden ayrılmayan özelliكتedir. Saçlar ve başlık biçimlerinde bazı farklılıklar vardır (Mülayim, 1989: 92). Yuvarlağa yakın çehreyi kalın bir saç kütesi sınırlar. Belirmiş alnın altında gözler hafif çukurda ve gayet iridir. Badem göz biçimini korur. Burun kısa ve yayvan, gülümseyen ağız geniştir. Yanaklar ve çene kabartılmıştır (Ögel, 1963: 19). Hükümdar, sarayla ilgili şahıslar, belli figürlerle ilgili kabartmalar, Anadolu'da sivil ve dini mimaride görülür. Kubad Abad sarayı çini örneklerinde olduğu gibi gayet stilize olarak verilen bu figürler kaftan giymiştir. Ayaklarında çok zaman çizme, başlarında üç dilimli taç, türban veya başlık bulunur. Saçlar uzun örgülü veya omuzlara kadar sarkık durumdadır. Yüz tipinde; dolgun yanaklar, iri badem gözler, hafif kemerli uzun burun dikkati çeker (Res.17) (Öney, 1966(a): 11.; Atasoy, 1971: 111-151.; Süslü, 1989; Arık, 2000).

Selçuklu öncesinde Orta Asya kaynaklı eserler üzerinde çeşitli başlık örnekleri görülüyor. İncelediğimiz örneklerde başlıklar genellikle üç aşamalıdır. Bu yönden X- XIII yüzyıllarda Kıpçak Türkleri tarafından yapılan Balballar üzerinde (Esin, 1997) (Res.13-15) benzer örnekleri görülmektedir. Konu dışı olmakla birlikte özellikle El Cezeri'nin Otomata'sındaki (Süslü,1989:Desen:27a,b,c,d,e) örneklerle (Şek.15) benzerlikler sağlanabilmektedir.

Kayseri Hunad Hatun Camisinin batı taçkapısında siluet şeklinde de olsa arslan figürünün verilışı ikonografi bakımından önemlidir.

Şaman inancında, arslan ve kaplan şamana gökyüzü ve yer altı seyahatinde yardımcı olan ruh olarak yorumlanıyor (Öney, 1971(a): 37). Kökeni Budist inançlarına dayanmakla birlikte Göktürklerde (Köktürk) de arslanın kullanıldığı ve daha sonra Türk hükümdarlarına özgü, yaygın bir ad veya unvan olduğu belirtiliyor (Esin, 1978: 93). Tanrı Ülgen'in diğer oğlu Karakuş'un (kartal) Şamana göğe çıkarken yardımcı olduğunun açıklanması bu konuda farklı olan diğer düşüncelerden birisini oluşturuyor (Şener, 1997: 40). Budizme uyarlamak, görüşler arasındaki ayrılıkları azaltmak için Mahayanacılar çaba göstermişler, Taocu, Bon, Şinto, Maniheizt ya da Şamanların inanç ve geleneklerinden öğeler almaya çalıştıklarının ifade edilmesi (O'Flaherty, 1996; Conze, 2005: 86) etki ve etkileşim içerisinde olduklarını göstermektedir. Diğer yandan Şamanizm de güneş, Şaman'a kadar uzanan yedi katlı yolun sonunda yer alan ve tüm ruhları bünyesinde toplayan güç anlamındadır (Çaycı, 2002: 80, 81, 90, 91). İskit topluluklarının tanrısı Artimpasa'nın sıfatı ve güneş tanrısı Oetosyrus'un vasfı olarak kabul edildiği belirtiliyor (Çoruhlu, 1995: 114). Anadolu da Selçuklu döneminde arslan figürü betiminin kullanım alanı yaygındır. Mimaride daha çok heykel, fresk ve kabartma şeklinde karşımıza çıkarken, sikke ve çinide de örneklerini buluyoruz. Selçuklu öncesi Anadolu'sunda ve Anadolu dışında örnekleri görülmektedir. Genellikle kuvvet, kudret, yiğitlik, aydınlık sembolü ve koruyucu bekçi olarak betimlenmiştir (Öney, 1966(a): 42.; Öney, 1971(a): 1-64.; Çoruhlu, 1995: 114.; Gierlichs, 1996: 119, 120). Astrolojik anlamda güneş arslan burcuna denk gelmekte, güneş gezegeninin evi anlamındadır. Bu nedenle arslan ve güneş birlikte betimlenmiştir. Diğer yandan mukarnas dizileri arasında örnekleri bilinen kadarıyla burada karşımıza çıkıyor. Türk kozmolojisinde önemli yer tutan "dört yön" tasavvuru ile ilgili olarak, batı yönünün sembolünün kaplan dışında arslan da olabildiğinin açıklanması ve Budist devirde arslanın batı yönünün sembolü sayılması ilişkilendirilmesi (Çoruhlu, 1995: 115), Kayseri Huant Hatun Camisinin batı cephesinde siluet şeklinde arslan figürünün verilışine açıklama getirir boyuttadır. Diğer yandan Orta Asya Türk Takvimi'nde yıl sembolü olan kaplanın yerine, zaman arslanın kullanılması (Çoruhlu, 1995: 115. On İki Hayvanlı Türk Takviminde hayvanlar; Sıçan- Sığır (Ud)- Bars- Tavşan- Balık (Lu)- Yılan- At (Yond)- Koyun- Maymun (Biçin)- Tavuk- Köpek (İt)- Tonguz olarak sıralanıyor. Turan, 1941: 104, 105. Pars

(Bars) yerine Kaplan veya Arslanın kullanıldığı sonucu ortaya çıkıyor) konunun önemini belirten diğer yönlerdendir.

Konu dışı olarak belirtmek gerekirse; kaplanın hem On İki Hayvanlı Türk Takviminde geçmesi hem de batı yönünün, son baharın, ak renginin ve altının sembolü olması (Esin, 1970: 163-165) batı yönünün anlamını açıklama da yardımcı olmaktadır.

Kayseride; Çifte Medrese, Huand Hatun Camisi batı taçkapısı, Hacı Kılıç Medresesi taçkapısı, Çifte Kümbet, Karatay Hanında (Res.18) ve Sahabiye Medresesi (Res.19) taçkapıda mukarnas dizileri arasında siluet şeklinde insan ve hayvan figürlerinin verilmesi Niğde ile benzerlik gösteren (Res.20) önemli yanlardan. Dolayısıyla burada acaba Niğde Alaeddin Camisinde çalışan Amel-i ünvanını kullanan Sıddık ve Gazi ustaların Kayseri’de bazı yapılar üzerinde özellikle Hunat Hatun Camisi ve Hacı Kılıç Cami- Medresesi üzerinde de çalışmış olabileceği olasılığı beliriyor. Yapılarda figürlü çörtlen uygulaması da Niğde ve Kayseri arasında ilinti sağlayabileceğimiz yönlerden bir diğeri. Kayseri Sahabiye Medresesinin taçkapısının - 486 -üslüma başlıkları üzerinde görülen ve maske şeklinde verilen iki insan başının benzerlerinin Karatay Hanında ve Niğde Hüdavent Hatun Türbesinin bezemelerinde görülmesi aynı bezeme düşüncesini gündeme getirebilir. Maske şeklindeki insan betiminin tılsım veya büyü ile ilintili olabileceği üzerinde duruluyor (Öney, 1966(a): 35-38.; Öney, 1992: 37.; Yetkin, 1993: 600.; Çaycı, 2002: 44). Kökeni Orta Asya sanatlarına dayanan maske anlayışının en iyi örneklerine Pazırık, Minnussinsk (Diyarbakirli,1972: 51.; Bulut, 2000:21-41) kurganlarının buluntularında da rastlıyoruz. Selçuklu Öncesinde Anadolu’da bu geleneği yaygın olarak görmekle birlikte özellikle Van Akdamar Kilisesi (Mansel, 2004: 69.; Bachmann, 1913: 40-47.; Andreyan, 1966: 77-82.; Öney, 1989.; İpşiroğlu, 2003) bezemelerinde de rastlanılması etki ve etkileşim olayını yansıtmakla birlikte Selçuklu dönemi yapıtlarını değerlendirirken Selçuklu öncesi Anadolu’sunun kültürel birikimini de göz önüne almamız gerektiğini gösteriyor. Tılsım veya büyü inancının daha genel deyimle astroloji düşüncesinin mimari bezemelerden sikke betimlemelerine değin geniş bir alanda görülmesi aynı zamanda Selçuklu dönemi Anadolu insanının düşünce yapısını da yansıtmaktadır.

Arslan başı şeklindeki figürlü çörtlenlerin benzer örneklerine Niğde Alaeddin Camisi 620/1223, Kayseri Huand Hatun Medresesi (1226-1236-37-?), Tuzhisarı Sultan Hanı (1230-1236-?), Karatay Hanı (1247-?) ve Sahabiye Medresesi (665/1266-1267) örneklerinde (Öney, 1971: 1-64) rastlıyor olmamız bölgesel özelliği yansıtmaktadır (Resim:21,22).

Niğde Alaeddin Camisinde bezeme olarak sadece geometrik motiflere yer verilmesi yanıtlanması gereken diğer yönlerden. Bu yönden düşünürsek, Ağzıkarahan avlu taçkapısının yanda verilmesi ve tümüyle geometrik bezemeli olması Niğde ilintilerinin düşünülmesi gerektiğini belirten yönlerden. Geometrik bezemelerde; 1/c Niğde Alaeddin Camisi, Karatay Hanı, 2/a Niğde Alaeddin Camisi, Ağzıkarahan, Karatay Hanı, 2/b Niğde Alaeddin Camisi, Ağzıkarahan, 3/a Huant Hatun Türbesi mihrabı, Tuzhisarı Sultan Hanı, 4/a Niğde Alaeddin Camisi, Tuzhisarı Sultan Hanı, Ağzıkarahan (?), 4/b Huant Hatun Camisi (D), Tuzhisarı Sultan Hanı, 4/c Ağzıkarahan, Karatay Hanı, 5/a Niğde Alaeddin Camisi, Ağzıkarahan, Tuzhisarı Sultan Hanı, Karatay Hanı, 5/b Tuzhisarı Sultan Hanı, 6/a Niğde Alaeddin Camisi, 7/a Ağzıkarahan, 8/a Niğde Alaeddin Camisi, 9/a Huant Hatun Camisi (D), 9/b Huant Hatun Camisi (D), 9/g Tuzhisarı Sultan Hanı, 9/h Tuzhisarı Sultan Hanı, 9/ı Huant Hatun Camisi, Tuzhisarı Sultan Hanı, Ağzıkarahan, Karatay Hanı, 10/a Huand Hatun Camisi, Hacı Kılıç Camisi, 10/c Niğde Alaeddin Camisi, 10/e Huant Hatun Camisi, Hacı Kılıç Camisi, 11/a Huant Hatun Camisi (B), Tuzhisarı Sultan Hanı, Karatay Hanı, 12/a Ağzıkarahan, 13/a Huant Hatun Camisi, Hacı Kılıç Camisi, Tuzhisarı Sultan Hanı ile (Şek.16/a, 16/b) benzerlikler sağlanabilmektedir. Söz konusu yapıları bir tablo üzerinde değerlendirdiğimizde bazı saptamalar yapabilmek mümkün görünmüyor;

Sıra No	Yapının Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Yılı/	Dönemi	Yapan	Yaptıran	Taçkapının Bulunduğu Yer	Mukarnas Dizi Sayısı	Açıklama
---------	-------------	---------------	-------------	--------	-------	----------	--------------------------	----------------------	----------

1	Çifte Medrese	Kayseri	602/1205-6	I. Gıyaseddin Keyhüsrev	Üstad Ömer	Gevher Nesibe	Güneybatı	7	I.Gıyaseddin Keyhüsrev'in kız kardeşi
2	Kölük Camisi	Kayseri	607/1210-11	I.izzeddin Keykavus	-	Atsız Elti Hatun	Kuzeybatı	7	Emir Muzafferüddin Mahmud'un kızı
3	Alaeddin Camisi	Niğde	620/1223	Ialaeddin Keykubad	Amel-i Sıddık ve Gazi	Zeynettin Beşare	Doğu	7	-
4	Tuzhisarı Sultan Hanı	Kayseri	1230-1236	Ialaeddin Keykubad	Amel-i Yadigar	Ialaeddin Keykubad	Kuzey	9	I.Alaeddin Keykubad
5	Mahperi Hatun (Hunat-Huant) Camisi	Kayseri	635/1237-38	Ialaeddin Keykubad	-	Mahperi Hatun	Batı	11	I.Alaeddin Keykubad'ın ikinci hanımı
6	Mahperi Hatun (Hunat-Huant) Camisi	Kayseri	635/1237-38	Ialaeddin Keykubad	-	Mahperi Hatun	Doğu	7	I.Alaeddin Keykubad'ın ikinci hanımı
7	Çifte Kümbet	Kayseri	645/1247-48	II. Gıyaseddin Keyhüsrev	Amel-i Yusuf Bin Musa	Melike Adiliye	Batı	7	I.Alaeddin Keykubad'ın birinci hanımı
8	Hacı Kılıç Medresesi	Kayseri	647/1249-50	II.İzzeddin Keykavus	-	Ebul Kasım İbn Ali El Tusi	Doğu	7	-
9	Sahabiye Medresesi	Kayseri	666/1267-68	III. Gıyaseddin Keyhüsrev	-	Sahip Ata Fahrettin Ali	Güneybatı	7	-
10	Döner Kümbet	Kayseri	XIII.yy son.XI V. yy baş.	-	-	Şah Cihan	Güneybatı	5	I.Alaeddin Keykubad'ın kızı
11	Alaca Kümbet	Kayseri	XIII. yüzyılın son ?	-	-	-	Doğu	5	-
12	Hüdavent Hatun Türbesi	Niğde	712/1312-13	-	-	Hüdavent Hatun	Doğu	7	IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ın kızı
13	Ali Cafer Kümbeti	Kayseri	XIV.yy 2. Çey.	-	-	-	Kuzey	9	-

8 (sekiz) taçkapıda mukarnas dizisinin 7 (yedi) diziden (Niğde Alaeddin Camisi (Doğu), Niğde Hüdavent Hatun Türbesi, Kayseri Çifte Medrese, Kayseri Kölük Camisi, Kayseri Çifte Kümbet, Hunat Hatun Camisi (Doğu), Hacı Kılıç Medresesi, Kayseri Sahabiye Medresesi) meydana geldiği; 5 (beş) yapıyı yaptıran I. Alaeddin Keykubad'ın kendisi veya akrabalarıyla ilintili; Tuzhisarı Sultan Hanı kendisi yaptırmış, Kayseri Çifte Kümbeti yaptıran Melike Adiliye birinci hanımı, Hunat Hatun Camisini yaptıran Mahperi Hatun ikinci hanımı, Döner Kümbeti yaptıran Şah Cihan olasılıkla kızı.; 5 (beş) taçkapının doğu yönünde (Niğde Alaeddin Camisi, Niğde Hüdavent Hatun Türbesi, Hunat Hatun Camisi Doğu Taçkapısı, Kayseri Hacı Kılıç Medresesi, Kayseri Alaca Kümbet), bulunduğu; 4 (dört) yapıda (Niğde Alaeddin Camisi- Amel-i Sıddık ve Gazi, Kayseri Çifte Medrese - Üstad Ömer, Kayseri Tuzhisarı Sultan Hanı- Ame-i

Yadigar, Kayseri Çifte Kümbet- Amel-i Yusuf) sanatçı adı geçiyor. Bu yapıların üçünde I. Alaeddin Keykubat dönemi sanatçıları çalışmış. Niğde Alaeddin Camisi, Tuzhisarı Sultan Hanı, Kayseri Çifte Kümbet ve Kayseri Huant Hatun Camisinde olasılıkla aynı ustaların çalıştıklarını ileri sürebilmek mümkün görünüyor. 3 (üç) yapının (Niğde Alaeddin Camisi, Tuzhisarı Sultan Hanı, Kayseri Huant Hatun Camisi), I. Alaeddin Keykubat döneminde yapıldığı saptanabiliyor.

Bu verileri değerlendirdiğimizde yapıların büyük kısmının I. Alaeddin Keykubat döneminde yapıldığını, Amel-i Sıddık ve Gazi ustaların ekolünün bu dönemde oluştuğunu ve Amel-i Yadigar ve Amel-i Yusuf'un olasılıkla bu ekolü sürdürdüklerini düşünebiliriz.

Burada üzerinde durulması gereken yönlerden biri de dönemin özellikle 1243 yılından sonra beliren sanatçı ortamı. Yapı yaptırılanlar ve sanatçıları bakımından irdelediğimizde bazı sorunlar beliriyor. Şöyle ki; Sahip Ata Fahrettin Ali'nin yaptırdığı bazı yapılarda taçkapının üzerinde çifte minare geleneği, hücre düzenlemesi yerine koğuş düzeni, çifte şerefeli minare, taçkapının ön yüzünün uzun tutulması, külliye fikrinin geliştirilmesi... ilk başta belirleyebileceğimiz önemli yeniliklerden. Konya Sahip Ata (Larende) Camisi 656/1258, Konya İnce Minareli Medrese 1260-1265 ve Sivas'ta Sahip Ata (Gök) Medresesi 670/1271 bilinen örnekleri (M. Ferit-M. Mesut., 1934.; Karamağaralı, 1965.; Tunçer, 1986.; Bayburtluoğlu, 1993: 132-134, 114-116, 102-104.; Efe, 2003). Doğallıkla bunların ünlü sanatçısı Kelük Bin Abdullah ve Kaluyan ustalar. Burada Kayseri Sahabiye Medresesi üzerinde biraz durmak gerekiyor. Konya ve Sivas'ta karşılaştığımız özelliklerin burada yapılmadığı görülüyor. Taçkapının üzerinde çifte minare geleneği gibi. Diğer yandan çörtlenlerin figürlü olması gibi yerel uygulamalar söz konusu. Bu farklılığın yanıtını vermek gerekiyor. Dönemin diğer önemli devlet adamlarından birisi de Celaeddin Karatay. Konya Karatay Medresesi, Sivas- Malatya yolunda Karatay Hanı, Malatya'da olasılıkla günümüze gelemeyen medrese önemli yapıları olarak sıralanabilir (Efe.,1997). Celaeddin Karatay'ın Kayseri ve Malatya çevresinde daha çok yapı yaptırdığı belirlemekle birlikte bunun nedenlerini araştırmak gerekli. İlginç olan yönlerden birisi ise Celaeddin Karatay'ın Kayseri'de yaptırdığı yapılarda yine buraların geleneğine uyması. Neden her iki yapı yaptırıcısının Kayseri'de yerel geleneklere bu oranda katı olarak uyulduğu sorusu yine yanıtlanması gereken yönlerdendir. Sahip Ata Fahrettin Ali'nin Konya ve Sivas'ta yaptırdığı yapılarla Kayseri'deki arasında plan ve bezeme anlayışı bakımından çok büyük ayrılıklar var. Bu ayrılıkların nedeni neydi? Kayseri Sahabiye Medresesi ile Karatay Hanı arasında özellikle figürlü çörtlen uygulamasının benzerliği Sahip Ata Fahrettin Ali ve Celaeddin Karatay'ın aynı ekolü benimsediği anlamına gelebilir. Düşünülmesi gereken yönlerden birisi de kaynakların verilerini değerlendirdiğimizde Celaeddin Karatay'ın iki kardeşinden birisi Seyfettin Karasungur diğeri Kemaleddin Rumtaş olduğu belirtiliyorsa da (İbni Bibi, 1941: 281.; Uzunçarşılı, 1929: 195.; İbni Bibi, 1996: 180., Tuncer Baykara'da I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in - 488 -üslüman olan kayınbiraderi olarak belirtiyor. Baykara, 1994: .156. P. Wittek, bu üç kardeşin hıristiyan kökenli ve daha sonradan din değiştirdiklerini, satın alınan esirler olamayacaklarını ve kardeşlerden birinin Ladik'te vali olarak görüldüğü için Mavrozomes'in oğulları olmaları ihtimali üzerinde duruyor. Wittek, 1986: 211, 39.dpn) bu konuda kesinlik bulunmamakla birlikte, Kılıç Arslan'ın kölesi olduğuna dair açıklamalar yapılıyor (Turan, 1948: 47-49. Seyfeddin Karasungur'un kümbeti Konya'da Çifte Merdiven Mahallesi'nde Mehterhane Çıkmaz Sokağı'ndadır. Kesin yapım yılı bilinmeyen türbe 1270 yılı dolaylarına verilmekte, sekizgen planlı yapıda taş ve tuğla yapım malzemesi olarak kullanılmıştır. Tunçer, 1986: 205-208.; Önkol, 1996: 126-129. Bu dönem içerisinde Bizans ve Moğol yanlısı Sultanların mücadeleleri de idari yönetim açısından önemli görülüyor. Avcıoğlu, 1995: 2100-2012, 2104-2106) ve Hıristiyan kökenli oldukları üzerinde duruluyor. Dolayısıyla

döneminin figürlü bezemeleri en fazla olan yapıların Karatay Hanı ve Ak Han olarak verilmesi yerli Hıristiyan sanatının etkileri olarak yorumlanabileceğini gösteriyor (Öney, 1971(a): 91-118). Olasılıkla Hıristiyan kökenli sanatçıların bu yapılar üzerinde çalışmış olabileceklerini düşünebiliriz. Anadolu'da Selçuklu döneminde Kelük oğlu Abdullah, Kaluyan, Kaluyan Karabuda oğlu (Bünyan Ulu Camisi), Siryanos (Akşehir), Sxistos (Sebastos) (Sinop Kalesi) hıristiyan kökenli sanatçılar olarak veriliyor (Bayburtluoğlu, 1993: 293-298). Söz konusu sanatçıların Konya- Kayseri ve Sivas çevresinde yapıt ürettikleri anlaşılıyor. XIII. Yüzyılda Bizans kökenli sanatçılar konusunda ise bilgimiz bulunmuyor (Ceylan, 2001: 117-123). Konu dışı olmakla birlikte burada Moğol etkisi de düşünülebilir. Çok geniş konu olmakla birlikte burada kısaca değinmek gerekirse, 1243 yılından sonra Moğol yöneticilerin yaptırdıkları yapılarda bitkisel ve figürlü süslemenin arttığı üzerinde duruluyor (Karamağaralı, 1965.; Tunçer, 1986; Sümer, 1970: 1-147.; Bu makalenin eleştirisi için bkz. Kaymaz, 1971: 135-155). Oysa Divriği Ulu Camisi bitkisel bezemeleri ve Kubadabad Sarayı çinilerinin figürlü bezemeleri bu konuda bir yanıt özelliğinde olabilir. Daha da önemlisi XII. Yüzyılın özellikle sonlarından başlayarak XIII. Yüzyılın sonlarına kadar ilkeleri konulmuş, programlı, gelişimi belirlenen Anadolu Selçuklu dönemi sanat anlayışı içerisinde değerlendirebileceğimiz bir sanatsal ortam söz konusudur (Bayburtluoğlu, 2002: 3-7). Kelük Bin Abdullah ve Kaluyan ekolünün dışında, Niğde Alaeddin Camisi taçkapısında verilen kadın başı silüetine dayalı ekolün Kayseri'de devam ettiğini ve olasılıkla bu ekolü sürdüren üçüncü bir sanatçıdan söz edebilmek mümkün görünüyor.

KAYNAKÇA

- AKOK, Mahmut (1968). "Kayseri'de Hunad Mimari Külliyesinin Rölövesi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, S. XVI-I, 1967, Ankara: s.5-44.
- AKOK, Mahmut (1969). "Kayseri'de Tuzhisarı, Sultanhanı, Köşk Medrese ve Alaca Mescit Diye Tanılan Üç Selçuklu Mimari Eserin Rölvesi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, S.XVII-2, 1968, Ankara: s.5-41.
- ANDREASYAN, Hasmik H (1966). "Akdamar Kilisesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Mart İstanbul: s.77-82.
- ARDA, Zuhul. (2008). "Türk Sanatı İkonografisinde Kün- Ay Motifleri ve Çağdaş Türk Resmine Yansımaları", *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 25, Konya: s.21-32.
- ARIK, Oluş (1972). "Başlangıç Devri Anadolu- Türk Mimari Tezyinatının Karakteri", *Malazgirt Armağanı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 173-177.
- ARIK, Rüçhan. (2000). *Kubad Abad*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- ARIKAN, Nihat- TUĞUTLU, Eylem- ERSLAN, Yıldız (2009). *Kırşehir Emiri Cacabey ve Medresesi -Simetrik Yaklaşımlar-*, Kırşehir Valiliği Yayınları.
- ARIK, F.Şamil (1999). "Selçuklu Devletinde Siyaseten Kat", *Bellekten*, C. LXIII, S.236, Nisan 1999, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 43-93.
- ASLANAPA, Oktay (1984). *Türk Sanatı*, İstanbul: Kervan Yayınları.
- ASLANAPA, Oktay (1991). *Anadolu'da İlk Türk Mimarisi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- ATASOY, Nurhan (1971). "Selçuklu Kıyafetleri Üzerine Bir Deneme", *Sanat Tarihi Yıllığı-IV*, 1970-1971, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s.111-151.
- AVCIOĞLU, Doğan (1995). *Türklerin Tarihi*, 5. Kitap, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- BACHMANN, Walter (1913). *Kirchen und Moscheen In Armenien und Kurdistan*, Leipzig: J.C. Hinrichs'sche Buchhandlung.
- BAKIRER, Ömür (1976). *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrablari*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- BAKIRER, Ömür (1981). *Selçuklu Öncesi ve Selçuklu Dönemi Anadolu Mimarisinde Tuğla Kullanımı-I*, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları.
- BASTI, Fatma (1993). *Küçük Asya* (C. Texier), C.II. VI. Kitap (329-437), C.III. VII Kitap (3-87), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Öğrenci Tezi.
- BAYAT, A. Haydar (1995). "Sivas ve Divriği Darüşşifalarındaki İnsan Figürleri", *IV. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, 25-26 Nisan 1994, Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, s.79-89.
- BAYBURTLUOĞLU, Zafer (1974). "Anadolu Selçuklu Devri Büyük Programlı Yapılarında Önyüz Düzeni", *Vakıflar Dergisi*, S.XI, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, s.67-106.
- BAYBURTLUOĞLU, Zafer (1996a). "Gıyasiye Şifaiye Ya da Çifte Medrese", *Sanatsal Mozaik*, Yıl:2, S. 15, Kasım, İstanbul: Eko-Basım Yayıncılık, s.38-43.

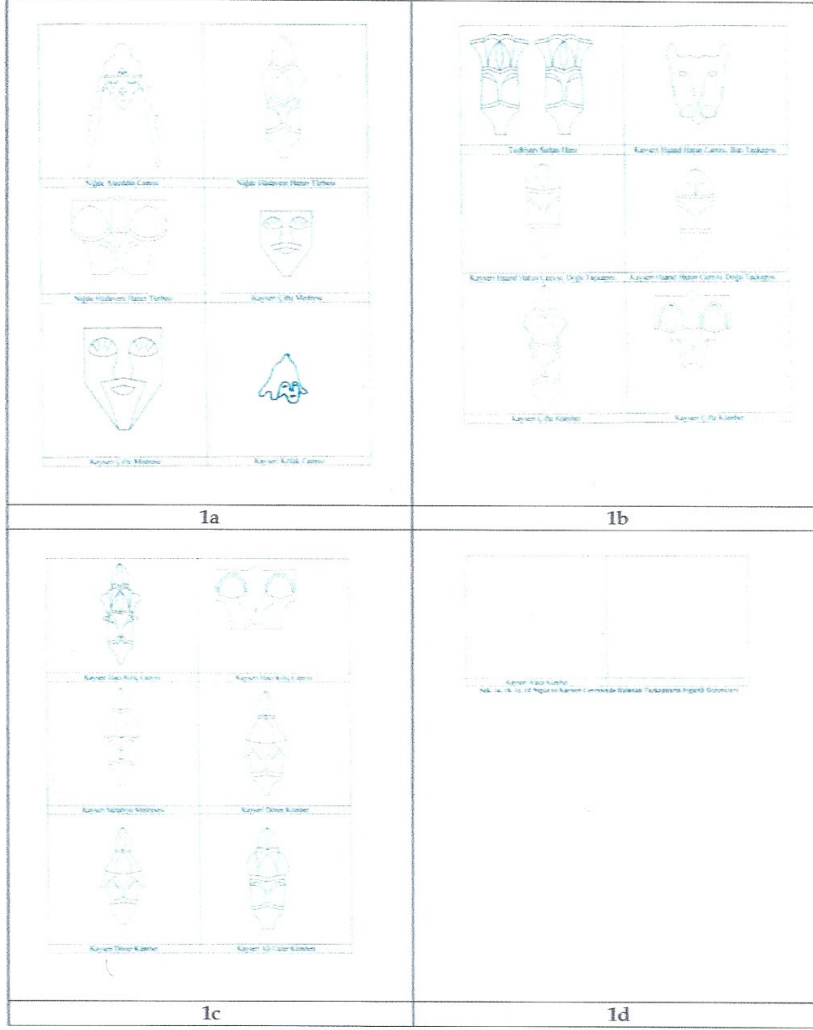
- BAYBURTLUOĞLU, Zafer (1996b), *Çifte Medrese Ya da Gıyasiye/Şifaiye, Çifte Medresesh or Gıyasiye- Şifaiye*, Kayseri Basım yeri bulunmuyor).
- BAYBURTLUOĞLU, Zafer (1993). *Anadolu'da Selçuklu Dönemi Yapı Sanatçıları*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- BAYBURTLUOĞLU, Zafer (2002). "Anadolu Selçuklu Mimarlığı/ Sanatı ve Moğol/ İlhanlı Sorunsalı", *VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, 8-10 Nisan 2001, Bildiriler, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, s.3-7.
- BAYKARA, Tuncer (1994). "Denizli" mad., *İslam Ansiklopedisi*, C.9, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 155-159.
- BİLGET, H. Burhan (1990). *I. İzzeddin Keykavus Darüşşifası*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- BULUT, Lale (2000). "Anadolu Selçuklu Sanatında Maske Şeklinde İnsan Başı Tasvirleri ve İkonografik Kaynağı Üzerinde Düşünceler", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi*, S. X, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s.21-41.
- CEYLAN, Burcu (2001). "Bizans İmparatorluğu'nda Mimar", *Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı -Sanat Yazıları-*, Ed. M. Denktaş- Y. Özbek, Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s.117-123.
- CONZE, Edward (2005). *Kısa Budizm Tarihi (A Short History of Buddhism)*, Çev. C. Güngören, İstanbul: Yol Yayınları.
- ÇAKMAKOĞLU Kuru, Alev. *Fetihden Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri'de Türk Devri Mimarisi*, (Basım yeri ve yılı bulunmuyor).
- ÇAYCI, Ahmet (2002). *Anadolu Selçuklu Sanatı'nda Gezegen ve Burç Tasvirleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÇAYIRDAÇ, Mehmet (2001). "Kayseri'de Hunat Hatun Külliyesi ve Mahperi Huand Hatun", Kayseri: *Kayseri Tarihi Araştırmaları*, Kayseri Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, s.84-100.
- ÇORUHLU, Yaşar (1995). *Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi*, İstanbul: Seyran Yayınları.
- ÇORUHLU, Yaşar (2007). *Erken Devir Türk Sanatı*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- DEMİRCAN (Özürmak), Yeşim (1992). *Tahrir ve Evkaf Defterlerine Göre Kayseri Vakıfları*, Kayseri: Vakıflar Bölge Müdürlüğü Yayınları.
- DENKTAŞ, Mustafa (2000). Kayseri'deki Tarihi Su Yapıları (Çesmeler, Hamamlar), Kayseri: Kıvılcım Kitabevi.
- DİLAVER, Sadi (1970). *Anadolu'da Selçuklu Cami Mimarisinin Gelişmesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk-İslam Sanatı Kürsüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- DİLAVER, Sadi (1976). *Osmanlı Öncesi Anadolu- Türk Mimarisinde Avlu Gelişimi*, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi İnşaat- Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi.
- DİYERBEKİRLİ, Nejat (1972). *Hun Sanatı*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- DURUKAN, Aynur (2002). "Anadolu Selçuklu Dönemi Portallerinde Biçim ve Estetik", *İzmir: Uluslar arası Sanat Tarihi Sempozyumu -Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan-*, 10-13 Ekim 2001, Bildiriler, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s. 261-274.
- EFE, Ahmet (1997). *Celeddin Karatay Hayatı ve Eserleri*, Konya: Konya Karatay Belediyesi Yayınları.
- EFE, Ahmet (2003). *Anadolu Selçuklularının Büyük Veziri Sahip Ata Fahrettin Ali'nin Hayatı ve Eserleri*, Konya: İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- ERGİN, Kazım-GÜÇLÜ, Uğur- UZ, Zeki (1967). *Türkiye ve Çevresinin deprem Kataloğu (MS 11 Yılından 1964 Sonuna Kadar)*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.
- ERKİLETLİOĞLU, Halit (1993). *Kayseri Tarihi (En Eski Zamandan Osmanlılara Kadar)*, Kayseri: İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- ERKİLETLİOĞLU, Halit (2001). *Kayseri Kitabeleri*, Kayseri: Kayseri Büyük Şehir Belediyesi Yayınları.
- EKİZ, Mehmet (1998). *Niğde Alaaddin Camii'nin Anadolu Selçuklu Mimarisi İçerisindeki Yeri ve Önemi*, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ERDMANN, Kurt (1976). *Das Anatolische Karavansaray Des 13. Jahrhunderts*, Berlin: Istanbul Forschungen, Teil: II-III.
- ESİN, Emel (1970). "Evren (Selçuklu San'atı Evren Tasvirinin Türk İkonografisinde Menseleri)", *Ankara: Selçuklu Araştırmaları Dergisi-I*, 1969, Ankara: Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları, s.161-182.
- ESİN, Emel (1978). *İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslam'a Giriş*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- ESİN, Emel (1997). *Türkistan Seyahatnamesi*, 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- GIERLICH, Joachim (1996). *Mittelalterliche Tierreliefs In Anatolien und Nordmesopotamien*, Istanbul Forschungen, Tübingen: Istanbul Forschungen, Band 42.
- GABRIEL, Albert (1931). *Monuments Turcs D'Anatolia (Kayseri- Niğde)*, Paris.
- GABRIEL, Albert (1954). *Kayseri Türk Anıtları*, Çev., A. Akif Tütenk, Ankara.
- GABRIEL, Albert (1962). *Niğde Tarihi*, çev. A.A. Tütenk, Ankara: Bengi Matbaası.
- GÖDE, Kemal (1994). *Eratnalılar (1327-1381)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- GÖDE, Kemal (1998). "Eratnalılar Döneminde Kayseri (1327-1381)", *II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998)*, Kayseri: Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları, s.149-154.
- GÜNDOĞDU, Hamza (1979). *Türk Mimarisinde Figürlü Taş Plastik*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- GÜNDOĞDU, Hamza (1995). "İslami Devir Erzurum Yapılarındaki Figürlü Kabartmalar Üzerine", Konya: *IV. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, 25-26 Nisan 1994, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- GÜNEY, Emrullah (1994). *Jeoloji ve Jeomorfoloji Terimleri Sözlüğü*, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- İNAN, Afet (1969). *Kayseri Gevher Nesibe Şifaiyesi (H.602/M.1206)*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- İNAN, Afet (1972). "Kayseri'de Gevher Nesibe Şifaiyesi (H.602/M.1206)", *Malazgirt Armağanı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 1-7.;

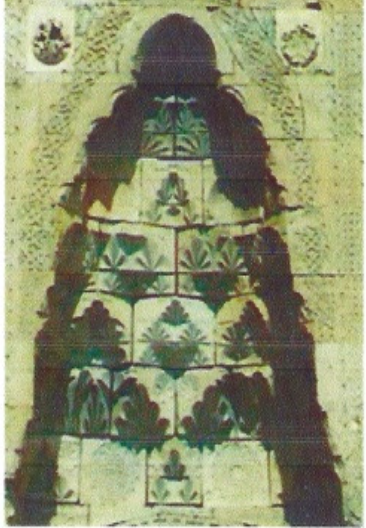

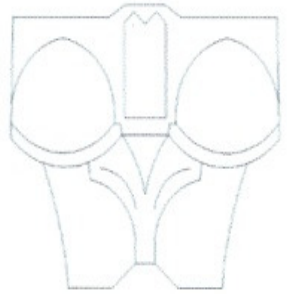
- İPŞİROĞLU, M.Şevket (2003).*Ahtamar Kilisesi*, İstanbul: Yapı- Kredi Yayınları.
- İNAN, Abdülkadir (2000).*Tarihte ve Bugün Şamanizm*, 5. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KARAMAĞARALI, Haluk (1965). *Moğol İstilasından Sonra Yapılan Dini Mimarlık Eserlerinin Plan ve Form Özellikleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınlanmamış Doçentlik Tezi.
- KARTAL, Mehmet (1989). "Minarelerin Oluşumu ve Kayseri Minareleri", *İlgi Dergisi*, Yıl: 23, S. 59, İstanbul: s.9-15.
- KATOĞLU, Murat (1967). "XIII. Yüzyıl Anadolu Türk Mimarisinde Külliye", Ankara: *Belleten*, C. XXXI, S. 123, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 335-344.
- KAYMAZ, Nejat (1971). "Anadolu'da Moğollar Adlı Bir Yazı Dolayısıyla", Ankara: Ankara Üniversitesi *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. XXVI, Sayı: 3-4, Temmuz- Aralık, 1968, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları, s.135-155.
- KOCA, Salim (1997).*Sultan I. İzzettin Keykavus (1211-1220)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KÖKER, A. Hulusi (1992). "Gevher Nesibe Şifaiyesi'ndeki Türk Tıp Amblemi Yılanlar ve Sağlık", *Selçuklu Gevher Nesibe Sultan Tıp Fakültesi (Tıp Mektebi) (1206) Kongresi Bildiriler*, 14 Mart 1991, Kayseri, Ed. A. Hulusi Köker, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, s. 69-72.
- KUBAN, Doğan (1996).*Divriği Mucizesi -Selçuklular Çağında İslam Bezeme Sanatı Üzerine Bir Deneme-*, İstanbul: Yapı-Kredi yayınları.
- KURAN, Aptullah (1969).*Anadolu Medreseleri*, C.1, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları.
- MANSEL, A. Müfit (2004).*Ege ve Yunan Tarihi*, 8. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- MÜLAYİM, Selçuk (1982).*Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler -Selçuklu Çağı-*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- MÜLAYİM, Selçuk (1989). "Selçuklu Sanatında İnsan Figürünün İkonografik Kaynağı", *Antalya 3. Selçuklu Semineri "Bildiriler"*, 10-11 Şubat 1989, İstanbul: Antalya Valiliği Yayınları, s.91-103.
- MEINECKE, Michael (1969). "Tuslu Mimar Osman oğlu Mehmed oğlu Mehmed ve Konya'da 13.üncü Yüzyılda Bir Çini Atölyesi", *Türk Etnografya Dergisi*, S. XI, 1969, Ankara: s. 81-85.
- MEINECKE, Michael (1976).*Fayencedekorationen Seldschuischer Sakralbauten in Kleinasien*, Tell:I-II, Tübingen.
- O'Flahterity, Wend Doniger (1996).*Hindu Mitolojisi*, Çev. K. Emiroğlu, Ankara: İmge Kitabevi.
- OCAK, A. Yaşar (1983).*Bektaşî Menakıbnamelerinde İslam Öncesi Türk Motifleri*, İstanbul: Enderun Yayınları.
- OCAK, A. Yaşar (2003).*Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*, 4. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖDEKAN, Ayla (1977).*Osmanlı Öncesi Anadolu Türk Mimarisinde Mukarnaslı Portal Öncüleri*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- ÖGEL, Semra (1963). "Türk Heykelciliğinde İnsan Figürü", *Türk Kültürü*, S. 64, Şubat, 1963, s.15-20.
- ÖGEL, Semra (1987).*Anadolu Selçuklularının Taş Tezminatı*, 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ÖNEY, Gönül (1966a).*Anadolu Selçuklularında Heykel, Figürlü Kabartma ve XIV-XV. Asırlarda Devamı*, C.3, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doçentlik Tezi.
- ÖNEY, Gönül (1966b). "Hacı Kılıç Cami ve Medresesi", *Belleten*, C. XXX, S. 117-120, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 377-387.
- ÖNEY, Gönül (1967). "Niğde Hüdavent Hatun Türbesi Figürlü Kabartmaları", *Belleten*, C. XXXI, S. 122, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s.143-167.
- ÖNEY, Gönül (1970). "Sun and Moon Rosettes in the Shape of Human Heads in Anatolian Seljuk Architecture", *Anatolica*, III, 1969-1970, s.195-203.
- ÖNEY, Gönül (1971a). "Anadolu Selçuklularında Arslan Figürü", *Anadolu (Anatolia)*, S.XIII, 1969, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1-64.
- ÖNEY, Gönül (1971b). "Bizans Figürlerinde Anadolu Selçuklu Etkisi", Ankara: *Selçuklu Araştırmaları Dergisi-III*, Ankara: Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları, s. 91-118.
- ÖNEY, Gönül (1989).*Akdamar (Aght'amar) Kilisesi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÖNEY, Gönül (1992).*Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- ÖNGE, Yılmaz (1995).*Anadolu'da XII-XIII. Yüzyıl Türk Hamamları*, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- ÖNKAL, Hakkı (1996).*Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- ÖZBEK, Yıldırım (2007). "Tuzhisar Sultan Hanı", *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ed. H. Acun, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 175-193.
- ÖZBİDECİLER, Arzu (1996).*Kayseri Kölük Camii ve Medresesi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi.
- ÖZDAMARLAR, Kadir (1978). "Hunat Hatun Camii ve Kitabeleri", *Erciyes Dergisi*, C.1, Ağustos, s.12-14.
- ÖZERGİN, M. Kemal (1965). "Anadolu'da Selçuklu Kervansarayları", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi *Tarih Dergisi*, Sayı:20, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s.141-170.
- ÖZKARCI, Mehmet (2001).*Niğde'de Türk Mimarisi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ROUX, J.Poul (1998).*Türklerin ve Moğolların Eski Dini*, Çev. A. Kazancıgil, 2. Baskı, İstanbul: İşaret Yayınları.
- SAFRAN, Mustafa (1988). "Alaettin Keykubat'ın Otorite Anlayışı ve Ümera Katli Meselesi", *Selçuk Dergisi*, Sayı: 3, I. Alaettin Keykubat Özel Sayısı, Haziran Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, s. 97-103.
- SÖNMEZ, Zeki (1989).*Başlangıçtan 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk- İslam Mimarisinde Sanatçılar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- SÖZEN, Metin (1970).*Anadolu Medreseleri-I (Selçuklu ve Beylikler Devri) Açık Medreseler*, C.1, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- SÖZEN, Metin (1972).*Anadolu Medreseleri-II (Selçuklu ve Beylikler Devri) Kapalı Medreseler*, C.2, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- SÜSLÜ, Özden (1989).*Tasvirilere Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

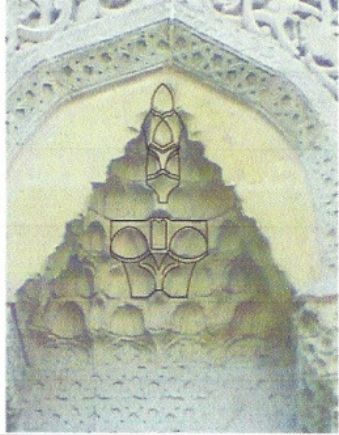
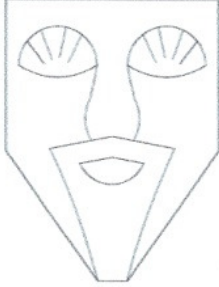

- SÜMER, Faruk (1970). "Anadolu'da Moğollar", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi-I*, 1969, Ankara: Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları, s.1-147.
- ŞAHİN, Mustafa Kemal (1995).*Anadolu'da Selçuklu Dönemi Camilerinin Çözümlemeli Plan İrdelemesi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi/ Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi.
- ŞAHİN, Mustafa Kemal (1997).*Türk- İslam Sanatında Portre Geleneğindeki Figürlü Bezemeler*, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Seminer Çalışması.
- ŞAHİN, Mustafa Kemal (2004).*Anadolu'da Selçuklu Döneminde Dikine Planlı Camiler*, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- ŞENER, Cemal (1997).*Türklerin Müslümanlıktan Önceki Dini Şamanizm*, 10. Baskı, İstanbul: AD Yayınları.
- TANMAN, M. Baha (1993). "Danışmendililer" mad., *İslam Ansiklopedisi.*, C.8, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.474-477.
- TEXIER, Charles (2002).Küçük Asya –Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi-, C.3, Çev. Ali Suat, Latin Harflerine Aktaran Prof. Dr. Kazım Yaşar Koprıman- Yrd. Doç. Dr. Musa Yıldız, Ankara: Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı Yayınları.
- TUNÇER, O. Cezmi (1981). "Orantı ve Modül Üzerine Selçuklu Yapılarından Bazı Örnekler", *Vakıflar Dergisi*, S.XIII, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, s. 449-488.
- TUNÇER, O. Cezmi (1986).*Anadolu Kümbetleri -I- Selçuklu Dönemi*, Ankara: Güven Matbaası.
- TUNÇER, O. Cezmi (1986).*Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Moğollar*, Ankara.
- TUNÇER, O. Cezmi (1988).*Kayseri Sahip Ata Medresesi*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- TUNÇER, O. Cezmi (1997a). "Kayseri Yedi Selçuklu Taçkapısında Geometrik Düzen", *Vakıflar Dergisi*, S.XXVI, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, s.105-152.
- TUNÇER, O. Cezmi (1997b). "Niğde Alaeddin Camisi Doğu Taçkapısı", *VI. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, 16-17 Mayıs 1996, Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, s.113-126.
- TUNÇER, O. Cezmi (2000).*Anadolu Kümbetleri-3 (Beylikler ve Osmanlı Dönemi)*, Ankara: Adalet Matbaacılık Tic. Ltd.Şti.,
- TUNÇER, O. Cezmi (2001). "Anadolu Selçuklu Taçkapılarında Mukarnas", *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildiriler-II*, Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, s.361-376.
- TUNÇER, O. Cezmi (2007).*Anadolu Kervanyolları*, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- TURAN, Osman (1941).*On İki Hayvanlı Türk Takvimi*, ; İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- TURAN, Osman (1948). "Selçuklu Devri Vakfiyeleri-III Celaeddin Karatay Vakıfları ve Vakfiyeleri", *Belleten*, S. XII, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s.17-171.
- TURAN, Osman (1993).*Selçuklular Zamanında Türkiye*, 3. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- TÜRKMEN, Kerim (1998). "Selçuklu Döneminde Kayseri'nin İmar Faaliyetine Katkıda Bulunan Hanımlar", *II. Kayseri Yöresi ve Tarih Sempozyumu Bildirileri 16-17 Nisan 1998*, Kayseri: Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları, s.437-449.
- UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı (1929).*Kitabeler (Afyonkarahisar, Sandıklı, Bolvadin, Çay, İshaklı, Manisa, Birgi, Muğla, Milas, Peçin, Denizli, Isparta, Atabey ve Eğirdir)*, İstanbul: Devlet Matbaası.
- ÜNAL, R. Hüseyin (1982).*Osmanlı Öncesi Anadolu Türk Mimarisinde Taçkapılar*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- WITTEK, Paul (1986).*Menteşe Beyliği*, Çev. O. Ş. Gökyay, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- YARDIM, Ali (2004).*Amasya Burmalı Minare Camii Kitabeleri*, Ankara: Amasya Valiliği Yayınları.
- YAVI, Ersal (1986).*Tokat*, İstanbul: Tokat Otelcilik ve Turizm A.Ş Yayınları.
- YAVUZ, A. Tükel (1983).*Anadolu Selçuklu Mimarisinde Tonoz ve Kemer*, Ankara: Kaynak Yayınevi.
- YAVUZ, A. Tükel (1995). "Anadolu Selçuklu Kervansaraylarının Tipolojisi", *IV. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya 25-26 Nisan 1994, Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, s. 183-198.
- YEĞEN, Ali (1993).*Kayseri'de Tarihi Eserler*, Kayseri: İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Yetkin, Şerare (1986).*Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- YETKİN, Şerare (1993). "Bazı Selçuklu ve Beylikler Devri Taş Süslemelerindeki Figürlü Plastik İlgili İkonografik Yorumlar", *'Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar' -Güner İnal'a Armağan-*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s.595-604.
- YILMAZ, Faruk (1999).*İlkçağdan Günümüze Niğde Tarihi*, Niğde: Kültür Kitabevi.
- YURDAKUL, Erol (1974). "Kayseri Köçük Camii ve Medresesinde Yapılan Hafriyat ve Araştırma Sonuçları İle İlgili Yeni Görüşler", *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, 1.Yıl, 1.C., 1.S., Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, s.167-207.
- YURDAKUL, Erol (1996).*Kayseri- Köçük Camii ve Medresesi*, KB Yay., Ankara, 1996.
- Ahmet Nazif, *Mir'at-ı Kayseriyye (Kayseri Tarihi)*, Çev. M. Palamutoğlu, Kayseri, 1987.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, C.3-4, Haz. M. Zillioğlu, Üçdal Neşriyat, İstanbul:
- İbni Bibi.,
- Anadolu Selçuki Devleti Tarihi* (Farsça Muhtasar Selçuknamesi'nden), çev. M.N. Gençosman, Notlar ekleyen F.N. Uzluk, Uzluk Basımevi, Ankara, 1941.
- İbni Bibi.,
- El Eoamirü'l- Ala'ıye Fi'l Umurü'l- Ala'ıye (Selçukname-I)*, Haz. Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1996.
- Halil Edhem (1334/1918). *Kayseri Şehri*, İstanbul: Matba-i Orhaniye.
- Halil Edhem (1982). *Kayseri Şehri*, Haz. K. Göde, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Halil Edhem (1936). Niğde Kılavuzu, İstanbul: Kültür Bakanlığı Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtlar Kurumu Kurulu, Devlet Matbaası.

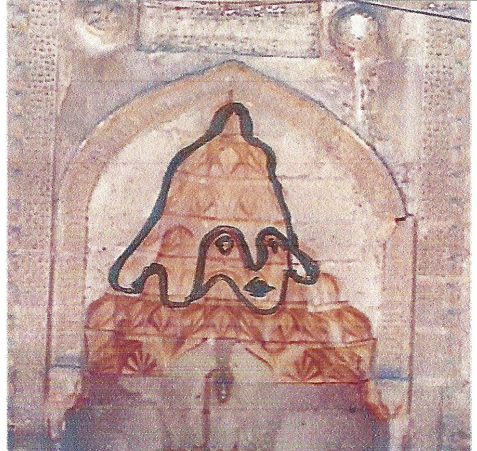
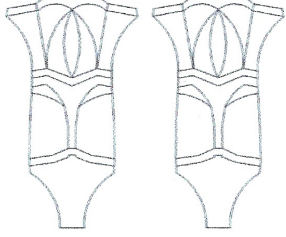

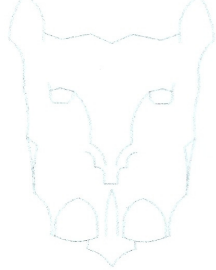
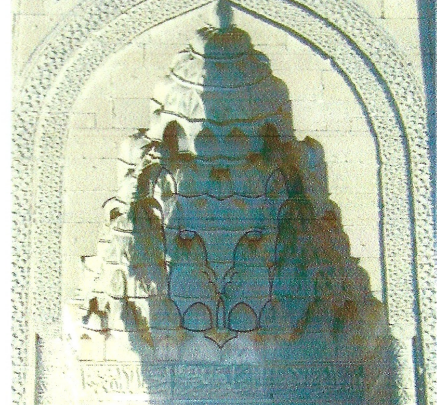
M. Ferit- M. Mesut (1934).*Selçuk Veziri Sahip Ata ve Oğullarının Hayat ve Eserleri*, İstanbul: Konya Halkevi Yayınları.
Moğolistan'daki Türk Anıtları Projesi Albümü- Album of The Turkish Monumentes in Mongolia, Haz. O.F. Sertkaya- C. Alyılmaz- T. Batulga, Çev. I. Kuşçu- M. Homriş- A. Şen- R. Nurdun, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA), Ankara, 2001.

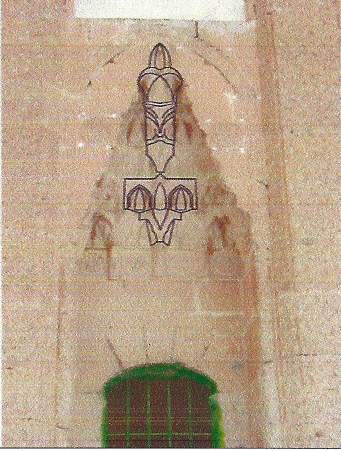
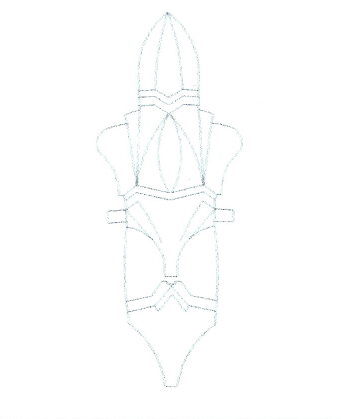
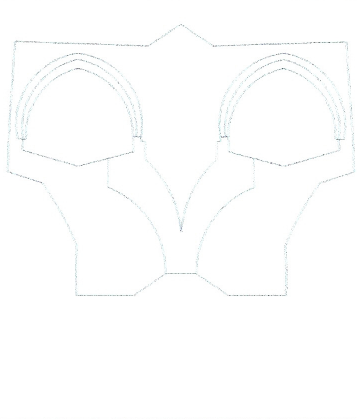
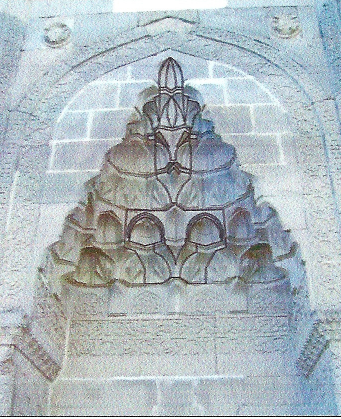
Seyid Hüseyin Nasr (1995).*İslam Kozmolojisi Öğretilerine Giriş*, Çev. Nazife Şişman, İstanbul: İnsan Yayınları.
Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Daire Başkanlığında Bulunan 38.01.01/6 numaralı tescil dosyası.

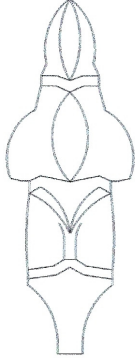
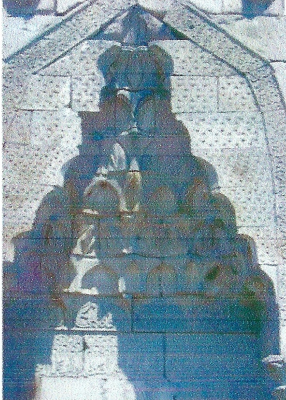
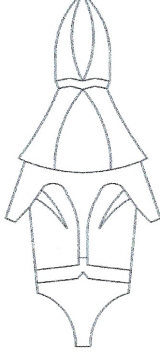

	
<p>Şek.2Niğde Alaeddin Camisi.</p>	<p>Res.1Niğde Alaeddin Camisi.</p>
	
<p>Şek.3a Niğde Hüdavent Hatun Türbesi.</p>	<p>Şek.3b Niğde Hüdavent Hatun Türbesi.</p>

	
	<p>Res.2 Niğde Hüdavent Hatun Türbesi.</p>
	
<p>Şek.4a Kayseri Çifte Medrese</p>	<p>Şek.4b Kayseri Çifte Medrese</p>
	
<p>Res3a Kayseri Çifte Medrese</p>	<p>Res3b Kayseri Çifte Medrese</p>

	
<p>Şek.5 Kayseri Kölük Camisi</p>	<p>Res.4 Kayseri Kölük Camisi</p>
	
<p>Şek.6 Tuzhisarı Sultan Hanı</p>	<p>Res.5 Tuzhisarı Sultan Hanı</p>
	
<p>Şek.7a Kayseri Huand Hatun Camisi</p>	<p>Res.6a Kayseri Huand Hatun Camisi</p>

<p>Şek.8a Kayseri Çifte Kümbet</p> 	<p>Şek.8b Kayseri Çifte Kümbet</p>
<p>Res.7 Kayseri Çifte Kümbet</p> 	
<p>Şek.9a Kayseri Hacı Kılıç Camisi</p> 	<p>Şek.9b Kayseri Hacı Kılıç Camisi</p>
<p>Res.8 Kayseri Hacı Kılıç Camisi</p>	

	
<p>Şek.10 Kayseri Sahabiye Medresesi Taçkapısı.</p>	<p>Res.9 Kayseri Sahabiye Medresesi Taçkapısı.</p>
	
<p>Şek.11/a Kayseri Döner Kümbet Taçkapısı.</p>	<p>Şek.11/b Kayseri Döner Kümbet Taçkapısı.</p>
	
<p>Res.10/a Kayseri Döner Kümbet Taçkapısı.</p>	<p>Res.10/b Kayseri Döner Kümbet Taçkapısı.</p>

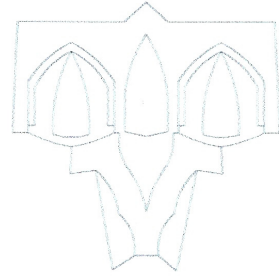
Şek.7b Kayseri Huand Hatun Camisi

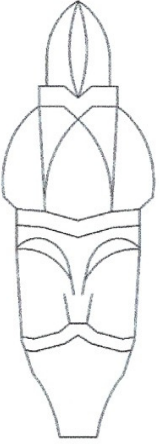
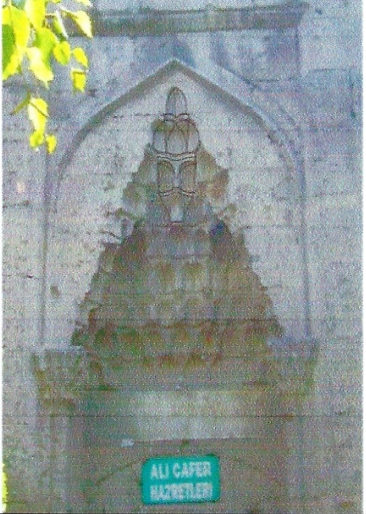

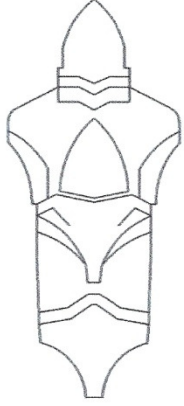

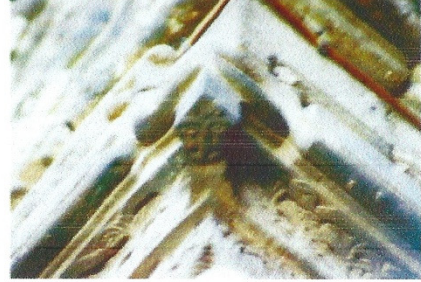

Şek.7c Kayseri Huand Hatun Camisi

Res.6b Kayseri Huand Hatun Camisi

	
<p>Şek.12 Kayseri Ali Cafer Kumbeti Taçkapısı.</p>	<p>Res.11 Kayseri Ali Cafer Kumbeti Taçkapısı.</p>
	
<p>Şek.13 Kayseri Alaca Kumbet Taçkapısı.</p>	<p>Res.12 Kayseri Alaca Kumbet Taçkapısı.</p>

	
<p>Şek.14 Amasya Burmalı Minare Camisi Türbesi Taçkapısı</p>	<p>Res.13 Amasya Burmalı Minare Camisi Türbesi Taçkapısı</p>
	
<p>Şek.15 Başlık Şekilleri (Ö Süslü'den)</p>	<p>Res.14 Erzurum Çifte Minareli Medrese.</p>
	
<p>Res.15 Divriği Ulu Camisi Batı Taçkapısı (Z. Bayburtluoğlu'ndan)</p>	<p>Res.16 Moğolistan'da Manziir Manastırı'nın önüne taşınan balballardan ayrıntı- Moğolistan'daki Türk Anıtları Projesi Albümünden</p>

Res.17 Kubad Abad Sarayı Çinilerinden (R Arık'tan)

Res.18 Kayseri Karatay Hanı.

Res.19 Kayseri Sahabiye Medresesi.

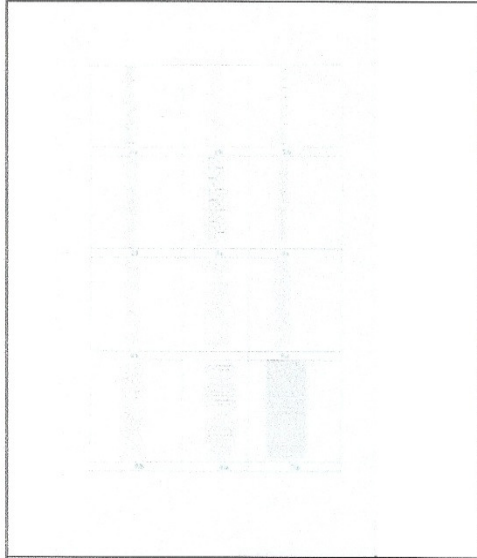
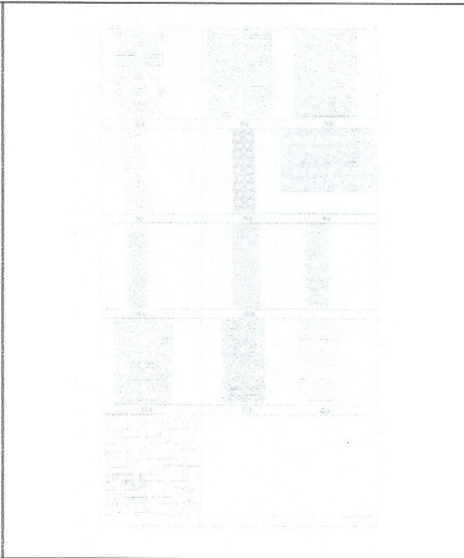
Res.20 Niğde Hüdavent hatun Türbesi

Res.21 Niğde Alaeddin Camisi

Res.22 Kayseri Sahabiye Medresesi

	
<p>Şek.16/a Niğde ve Kayserideki Taçkapıların Benzerlik Gösteren Geometrik Süslemeleri (G. Schneider- K. Erdmann- R.H. Ünal- M. Özkarcı'dan)</p>	<p>Şek.16/b Niğde ve Kayserideki Taçkapıların Benzerlik Gösteren Geometrik Süslemeleri (G. Schneider- K. Erdmann- R.H. Ünal- M. Özkarcı'dan)</p>